

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ
ԾՐԱԳԻՐ

ԵՐԵՎԱՆ 2007

**ՀՀ վարչապետ ՍԵՐՃ ՄԱՐԳՍՅԱՆԻ ելույթը
ՀՀ Ազգային ժողովում
ՀՀ կառավարության ծրագիրը ներկայացնելիս**

**Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի մեծարգո նախագահ,
Հարգելի դասգամավորներ,
Տիկնայք եւ դարոնայք,**

Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 74-րդ հոդվածի համաձայն կառավարությունը Ազգային ժողով է ներկայացնում իր ծրագիրը:

Մինչև կառավարության ծրագրի բովանդակային կողմին անցնելը, նախ ցանկանում եմ անդրադառնալ այն մոտեցումներին, որոնք ֆաղափական զարգացումների արդյունքում ձեւավորեցին գործադիր իշխանություն:

Մ.թ. նայիսի 12-ին կայացած Ազգային ժողովի ընկերություններից հետո, ֆաղափական բանակցությունների արդյունքում չորրորդ գումարման Ազգային ժողովում ներկայացված հիմնական ֆաղափական ուժերի կողմից ստեղծվեց կոալիցիա եւ համագործակցության կողմ, որոնք էլ ձեւավորեցին նոր կառավարություն:

Հիմնական նդասակը հասարակության առավել մեծ վստահություն վայելող եւ արդյունավէտ գործող կառավարության ձեւավորումն է, որն ադահովելով նախորդ սարհների ձեռքբերումների կայուն, Ըարունակական զարգացումը, առանձնակի ուժադրություն կդարձնի սարհների ընթացում կուսակված սոցիալ-սնեստական հիմնախնդիրների լուծմանը:

Կուպիցիոն եւ համագործակցության ձեւաչափով կազմավորված կառավարությունը ներկայացված ծրագրով դարսավորվում է իրականացնել միասնական ֆադաֆականություն՝ գործադրելով այն արդյունավէտ իրականացնելու բոլոր ջանքերը:

Մեր երկիրն անցնում է դեսականության կայացման բարդ ուղին: Փաստորեն, հադքահարելով սնեստական ճգնաժամը, բարդ սոցիալական կոնֆլիկտները, կուսակցական եւ զադաֆարախոսական հակասությունները, մենք կառուցում ենք նոր կյանք: Որդես արդյունք, հեսգիեսե, առայժմ իհարկե դանդաղ, մեր կյանքը փոխվում է դեղի լավը: Ընդ որում, մենք հասկանում ենք, որ դեռ երկար ճանադարհ ունենք անցնելու մեր ադազայի սեւլականի իրականացման համար: Այն ադազայի, որը կադահովի անվսանգ, արժանավայել կյանք եւ ինքնաարսահայսման հնարավորություն մեր երկրի յուրաֆանչյուր ֆադաֆացու համար:

Մեր երկրի զարգացման հիմնական նախադրյալը մեր ժողովրդի հոգետուր միասնությունն է՝ փոխադարձ հարզանքի, համագործակցության եւ վստահության մթնոլորտի ձեւավորումը, որը չաֆազանց կարետուր նախադայման է կառավարության արդյունավէտ գործունեության համար: Այս մոտեցման լավազույն ձեւակերդումը սվել է Ներեսե Ընորհային. «Միասնություն՝ գլխավորում, ազասություն՝ երկրորդայինում եւ սեր՝ ամեն ինչում»: Մա, ըստ էության, դեմոկրասական, ֆադաֆացիական հասարակություն կառուցելու հոգետուր հենքն է:

Մենք ադում ենք արագ փոփոխվող աճխարհում, որը մեր առջեւ գլոբալ մարսահրավերներին դասասխանելու հարցեր է դնում: Կառավարության ծրագիրը կազմելիս մենք մեր առջեւ խնդիր էինք դրել ադահովել ծրագրի համահնչունությունն այդ մարսահրավերներին եւ առաջարկել համադասասխան լուծումներ՝ հաճվի առնելով համաճարհային լավազույն փորձը:

Արազացող սեմդերով «փոքրացող» աճխարհն իր նոր մարսահրավերներին զուզահեռ, Հայասանի համար բացում է նոր հնարավորությունների դասոհան: Մեր կառավարությունը դարսավոր է օզսվել այդ հնարավորություններից՝ հեսեյալ առանցֆային եզրահանգումների հիման վրա՝

- 1** երկրների միջև սնեսական, ֆինանսական եւ մշակութային համագործակցությունն առավելադեպ կառուցվում է միջազգայնորեն ընդունված ունիվերսալ կանոնների հիման վրա,
- 2** Հայաստանի համար բաց եւ մրցակցության վրա հիմնված սնեսական համակարգն այլընտրանք չունի,
- 3** 21-րդ դարի հասարակության շարժիչ ուժն ազատ եւ ստեղծագործ անհասն է. սա ղեւս լինի մեր մրցակցային առավելությունը, սեղեկասվության եւ կառուցի ժամանակակից սեխնությունները բացառիկ
- 4** հնարավորություններ են ստեղծում համայն հայության համախմբվածության եւ համագործակցության համար, ինչը կարող է բազմադասկել մեր մրցակցային առավելությունը:

Մեր սարածաւաւը զսնվում է սարբեր աւխարհաւաւաւական ուժերի աւհերի կենսոնում, եւ հակասություններն անխուսաւիելի են: Կայուն եւ անվսանգ զարգացման լավագույն ռազմավարությունն ազատական սկզբունքների ներքին միջազգային տրակտիկային համահունչ դեմոկրատական հասարակության կառուցումն է:

Կառավարությունն առաջ է քաւում հավակնոս խնդիր. սարածաւաւանային մրցակցային տյաւարում ձեւք բերել միջազգային ձանաչում՝ ոտղես գործարարության եւ ներդրումների համար լավագույն տյայմաններ աղաւհովող երկիր: Սա է սարածաւաւանային կենսոն դառնալու ձանաղարհը:

Մենք ղեւս է զարգացնենք մեր մրցակցային առավելությունները հանքարդյունահանման, քիմիական, շինարարական արդյունաբերություններում, գյուղատնտեսության եւ գիտության մեջ:

Ավելին, մենք ղեւս է ստեղծենք նոր մրցակցային առավելություններ այնտիսի բնագավառներում, ինչտիսիք են կրթությունը, առողջաղաւհությունը, սեղեկասվական սեխնությունները, կազմակերպված հանգիսը, ֆինանսական ծառայությունները: Այս ոլորտների բարձրակարգ ծառայությունները ղեւս է հասանելի լինեն ոչ միայն Հայաստանի քաղաքացիներին, այլեւ իրենց մրցակցային առավելություններով գրավիչ լինեն սարածաւաւանում, ինչու չէ նաեւ՝ աւխարհում:

Բոլոր թվարկված ոլորտներում անհրաժեւես է, որ խուոնագույն ձեռնարկությունները վերաձեւավորվեն սոցիալական տյասախանասվություն կրող հասարակական ընկերությունների: Ինչտղես Հայաստանի քաղաքացիները, այնտղես էլ արսասաւանյան ներդրողները ղեւս է ունենան այդ ձեռնարկությունների կաղիսալին մասնակցելու հնարավորություն: Կառավարությունն այդ գործընթացն աղաւհովել-

լու համար դասրաս է ստեղծել նոդասավոր ոյայմաններ, այդ թվում՝ մասնակցել ենթակառուցվածքների ձեւավորմանը:

ՀՀ կառավարությունը կներդնի առավելագույն ջանքեր, որոյեսզի աոյահովի.

- ՀՆԱ-ի ամենամյա աճ 8-10 տկոսով,
- ներդրումների աճ, ոչ ոյակաս, քան սարին 10 տկոս,
- հարկերի հավաքագրման ասիձանի քարձրացում սարեկան ՀՆԱ-ի 0.3-0.4 տկոսային կեսի ջավով,
- աղքատության կրձասում մինչեւ եեմային ցուցանիչը, Հայասանի ամբողջ բնակչության 12 տկոսից ոչ ավելի,
- կենսաթոշակների իրական մակարդակի ամենամյա քարձրացում, սկսելով 2008 թ. հունվարի 1-ից՝ 60 տկոս քարձրացմամբ,
- եւ այլ նոյասակային ցուցանիչներ, որոնց կարող եք ծանոթանալ ծրագրում:

Մենք գիտակցում ենք, որ ոյեսական սահմանափակ ռեսուրսների ոյայմաններում կառավարությունը ջի կարող իրեն թույլ տալ դրանց անարդյունավեք օգտագործումը:

Կառավարության ծրագիրը նոյասակային բնույթ ունի եւ ուղղված է գերակա խնդիրների հանգուցալուծմանը, որն իր հերթին կաոյահովի եարունակական առաջընթաց զարգացում:

Հիմնական գերակա խնդիրները մեզ համար հեքեյայն են՝

ԱՌԱՋԻՆ ԳԵՐԱԿԱ ԽՆԳԻՐՆ

ազգային անվսանգության եւ կայուն զարգացման աոյահովումն է:

Դա առաջին հերթին նեանակում է ազգային անվսանգության հիմնարար արժեքներին հավասարիմ մնալը, այն է՝

- անկախություն,
- ժողովրդի եւ ոյեսության ոյաքոյանվածություն,
- խաղաղություն եւ միջազգային համագործակցություն,
- հայաոյահոյանություն,
- քարեկեցություն:

Ազգային անվսանգության աոյահովման սրամաքանության ներքն կառավարությունը կեարունակի մակրոսնեասական կայունության, աղքատության նվազեց-

մանն ուղղված ֆաղափականությունը, կենսաադախտիվման համակարգերի ամբողջականությունն ադախտիվող ենթակառուցվածքների նախագծերի իրագործումը:

Զինվորական շինարարությանն ուղղված մեր ջանքերն ադդեն բերել են կոնկրետ ադդյունների, սակայն դեռեա առկա են լուծում դախանջող հիմնախնդիրներ:

ԵՐԿՐՈՐԳ ԳԵՐԱԿԱ ԽՆԴԻՐԸ

կառավարման ադդյունավետ համակարգի ձեալորումն է:

Պետական, տեղական ինքնակառավարման եւ մասնավոր հասվածի բոլոր մակարդակներում կառավարման ադդյունավետ համակարգերի ստեղծումը մեր առջե կանգնած հիմնական մարտահրավերներից մեկն է:

Կոռուդցիա, սսվերային տնտեսություն, մրցակցային անհավասար դայմաններ, այս խնդիրների լուծումը գտնվում է ադդյունավետ կառավարման ոլորտում եւ դախանջում է կառավարման տեխնոլոգիաների, միջոցների եւ մեթոդների ներդառնակ փոփոխություն:

Ես այս խնդիրը կբաժանեմ երեք մասի՝

Առաջին.

Մամանակակից ադդյունավետ դետական կառավարման համակարգ նաանակում է՝

- գործունեության դրոցեսի նկարագրության ունակություն,
- դրոցեսի նկարագրության հիման վրա աշխատատեղի նկարագրություն,
- աշխատատեղիների արդյունքների գնահատման համակարգ,
- արդյունքների գնահատման հիման վրա նյութական խրախուսման մեխանիզմի ներդրում,
- գործընթացների ռիսկերի գնահատման համակարգի ներդրում,
- քափանցիկության եւ հանրության հետ կառուցված առաջընթացը:

Մենք դեռ քիչ ենք հասնում նրան, որ գերատեսչությունների աշխատանքի արդյունավետությունը արտադրանքների կազմակերպման հետևանքով գնահատվի հենց այս սկզբունքների ներքո: Սա նշանակում է, որ վերահսկող մարմինները, այդ թվում՝ եւ վերահսկիչ դաշտում առաջին հերթին դեռ քիչ են իրականացնում գործընթացային առաջընթացը:

Երկրորդ.

Կառավարությունը դեռ քիչ է խրախուսի կորդորատիվ կառավարման համակարգի ներդրումն իրական հասկանալով: Այս գործընթացը դեռ քիչ է սկսում մեզանից, այսինքն՝ դեռևս եւ դեռևս մասնակցությամբ ձեռնարկությունները դասադասի կերպով դեռ քիչ է ներդրում կորդորատիվ կառավարման լավագույն ստանդարտները: Հասարակությունը եւ դեռևս դեռ քիչ է մշակում նախատեսվածությունն սան նման ձեռնարկություններին:

Երրորդ.

Մենք ձեռնամուխ ենք լինելու դեռևս մասնավոր գործընկերության հայեցակարգի ներդրմանը, որը նշանակում է՝

- կարեւորագույն ազգային եւ սեղանական ծրագրերի մշակում ու իրականացում՝ մասնավոր հասկանալի հետ համատեղ,
- դեռևս չդեռ քիչ է միջամտի եւ գործունեություն ծավալի այն ոլորտներում, որտեղ մասնավոր հասկանալի ի վիճակի է սեփական կարողություններով առաջընթացը զարգացում,
- դեռևս դեռ քիչ է գեր մնա այնպիսի գործառնություններից, որոնք կարող են հանգեցնել օրականական փոփոխության,
- դեռևս դեռ քիչ է խրախուսի մասնավոր հասկանալի քիչների կազմակերպման, կառավարման լավագույն փորձի եւ գիտելիքների ներդրմանը:

Կոռուպցիայի, սպերային սնտեսության հաղթահարումը բացի թվարկված մոնի-

ցումներից ենթադրում է նաև հոգեբանական բարդույթի հաղթահարում: Հարկերից խուսափելը եւ կաշառակերությունը ղեկս է դիտարկվեն անդամակազմի եւ հանրության կողմից դասադասարարելի երեւոյթ: Մեր շարժումը չղեկս է հանդուրժենք ներդրամի մոտեցում եւ ղեկս է սկսենք մեզանից: Մենք չղեկս է հաշվի առնենք բարեկամական կադերը եւ ընկեր, բարեկամ, կուսակից չհամարենք այն մարդկանց, ովքեր խուսափելու են հարկերի վճարումից եւ հանդուրժելու են այս արտաքին երեւոյթը: Մեզանում ղեկս է գերիշխի այն գիտակցությունը, որ դա ղեկսությունը քայքայող ամենապարզ հիվանդությունն է: Մենք իրավադատ մարմիններից դա հանջելու ենք էտղես խստացնել դայքարը կոռուպցիայի դեմ եւ հանրային քննարկումների առարկա ենք դարձնելու բացահայտված հանցագործությունները: Այս առումով դասախազության, ոսիկանության, հարկային եւ մաքսային մարմինների գործունեությունը ղեկս է դառնա առավել թափանցիկ: Թափանցիկությունն է ադահովելու, որ այս խստությունը լինի միեւնույն ժամանակ արդարացի:

ԵՐՐՈՐԳ ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆԸ

Կրթությունն է եւ գիտությունը:

21-րդ դարում համաշխարհային ճնշողության զարգացման հիմնական կրթական ինստիտուցի եւ գիտելիքների վրա հիմնված հասարակության ձեւավորումն է, որտեղ հիմնական շարժիչները գաղափարները եւ հայտնագործություններն են եւ դրանք մյուսներից արագ առօրյա կյանք ներդնելու ունակությունը: Ելնելով այս դրույթից ղեկսության գործառույթները զգալիորեն փոխվում են: Մենք ղեկս է ադահովենք հասարակական կադիսալի բոլոր սարրերի գիտելիքների շրջանառության առավելագույն արագության ադահովման համար դայքանների ստեղծում:

«21-րդ դարում ունենալ կրթության ցածր մակարդակ նշանակում է ունենալ ցածր կենսամակարդակ»:

Կառավարությունը հետետղականորեն կշարունակի արդեն սկսած բարեփոխումները կրթության եւ գիտության բնագավառում:

Մեզ անհրաժեշտ է ընդունել նոր օրենքներ, վերակառուցել գիտության եւ կրթության համակարգը, ստեղծել այնդիսի կառույցներ, որոնք հնարավորություն կսան համախմբել համայն հայության գիտական եւ ինստիտուցիոնալ ներուժը:

Լավագույն առաջադիմություն ցուցաբերած երիտասարդները ղեկս է համաշխարհային համբավ ունեցող կրթական համալիրներում իրենց կրթությունը շարունակելու հնարավորություն ստանան:

Միաժամանակ, անհրաժեշտ է կտրուկ բարձրացնել մեր համալսարաններին ներկայացվող լաբորանտները՝ աչքի առաջ ունենալով միջազգային փորձը:

Համալսարանները ղեկավարում են դառնան մասնագիտական լուրջ կենտրոններ. չի կարելի գիտությունը կտրուկ կրթությունից:

Պետք է հնարավորություն ստեղծել միջազգային համբավ ունեցող, այդ թվում՝ նաև հայկական ծագմամբ մասնագետներին, դասավանդել Հայաստանի կրթօջախներում:

Կենտրոնացված միջոցառումներ գիտության եւ իրական հասկացածի կադրերի առաջնությունը ենթակառուցվածքների ստեղծման ուղղությամբ:

ԶՈՐՐՈՐԳ ԳԵՐԱԿԱ ԽՆԴԻՐԸ

սարածքների համաչափ զարգացումն է:

Ժամանակակից ղեկավարությունների կարևորագույն գործառնություններից մեկը սարածքային համաչափ զարգացման ապահովումն է: Այսօր Հայաստանում սարածքային անհամաչափությունները դարձել են սոցիալ-սոցիալական զարգացման լուրջ խոչընդոտ: Երեւանը գերծանրաբեռնված է մշակութային, առողջապահական, արդյունաբերական, ֆինանսական, ղեկավարման, արդարադատության, կրթական գործառնությունով՝ ի վնաս իրեն եւ ի հաշիվ այլ սարածքների: Որոշ գործառնությունների դուրսբերումը Երեւանից դառնալու է կառավարության ֆունկցիան առարկան:

Կառավարության կարևոր ֆայլը կլինի սարածքային կառավարման համակարգի փոփոխությունը՝ ուղղված ինֆունկառավարման մակարդակի եւ սարածքային կառավարման մարմինների ղեկավարման արդարության բարձրացմանը: Կրթությանը գործվել ֆինանսական համահարթեցման մեխանիզմները: Պետք է ապահովվի տեղական ինֆունկառավարման մարմինների բյուջեների աճը: Հասարակական ծառայությունների մասշտաբային առաջին հերթին ղեկավարել ապահովվի Երեւանում:

Մենք ղեկավարում ենք կանխենք հեռավոր եւ սահմանային Երեւաններից բնակչության արագադարձը: Այդ Երեւաններից բնակչության արտադարձի հիմնական ղեկավարման աշխատանքների բացակայությունն է կամ էլ նեղ մասնագիտացումը, ցածր սոցիալական ակտիվությունը, որը հանգեցնում է սոցիալական անարդարության: Գիտակցելով դա, կառավարությանն անհրաժեշտ է ցուցաբերել համալիր մոտեցում Հայաստանի ամբողջ սարածքի զարգացման խնդրին:

Ղեկավարում-մասնավոր գործընկերություն հայեցակարգի ներքին կմշակվի սարածք-

ների զարգացման ազգային ծրագիր, եւ ճիշտ կլինի այն սկսել Շիրակի մարզից, Գյումրի ֆաղափից:

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆԸ

Հայաստանի ֆաղափացիների սոցիալական դաստիարակման մասին է:

Սոցիալական ոլորտում եւ կառանձնացնելի երեք կարեւորագույն խնդիրներ՝

- առողջադաստիարակում,
- սոցիալական ադապտացիան եւ կենսաթոշակային համակարգ,
- մշակույթ:

Թվարկված նախորդ չորս գերակայությունները դեռ էլ ստեղծեն նոյապակումը յայնաներ մարդկանց աշխատանքով ադապտացիոն համար: «Աշխատանքը դեռ էլ փնտրի մարդուն»: Մենք դեռ էլ ստեղծենք աշխատանքի արդյունավետ շուկա, բացահայտենք կառուցվածքային գործազրկության խնդիրը, իրականացնենք նոյապակային վերադաստիարակման ծրագրեր՝ մարդկանց հմտությունները եւ մասնագիտացումն աշխատանքի տեղի տալու համար աշխատանքի տեղի տալու նոյապակում:

Պե՞տք է անկեղծորեն խոստովանենք, որ այսօր դժվարին յայնաներում հայտնված հաշտանդամները, ծնողազուրկ երեխաները, բազմազավակ ընտանիքները, դաստիարակման վեճերն են, գոհված ազատամարտիկների ընտանիքները, փախստականները առանց դաստիարակման հոգածության չեն կարող լուծել իրենց առջեւ ծառայած խնդիրները: Մենք ընդլայնելու ենք սոցիալական թիրախային ծրագրերը՝ դրանց մասնակից դարձնելու նաեւ մասնավոր հասվածին, ինչը նաեւ կնոյապակի բարոյա-հոգեբանական մթնոլորտի առողջացմանը:

Մենք անցում ենք կատարում առողջադաստիարակման եւ կենսաթոշակային համակարգերի բարեփոխման փուլ: Առողջադաստիարակման համակարգի մասնագիտացված ծառայությունների որակը, մասշտաբային, ինչպէս արդեն նեճեցի, դեռ էլ համարաշատան են լավագույն չափանիշներին: Կրթացահայտվելն սարածաճրջանի համար առանձին դաստիարակման ունեցող առողջադաստիարակման ուղղությունները եւ ֆայլեր կձեռնարկվեն Հայաստանը սարածաճրջանում առողջադաստիարակման կենտրոն դարձնելու նոյապակում: Առողջարանային կենտրոնների (Ջերմուկ, Արզնի, Դիլիջան, Արվերան) արդիականացումը էադրեւ կնոյապակի այս խնդրի լուծմանը: Միեւնույն ժամանակ դեռ էլ գիտակցենք, որ առողջադաստիարակումը ոչ միայն հիվանդներին բարձրակարգ առողջադաստիարակման ծառայություններ մասնագիտացվելն է, այլեւ առողջության դաստիարակման եւ հիվանդությունների կանխարգելման արդյունավետ համակարգ: Մենք, զար-

զացնելով ֆիզիկական կույսուրան եւ սղորսը, ղէտֆ է խթանննֆ առողջ կենսա-կերողը:

Կառավարությունը հետզհետե քարձրացնելու է կենսաթոքակի համակարգը եւ այն 1.5 անգամ քարձր է լինելու աղֆասության շեմից: Դրան զուգահեռ կառավա-րությունը շարունակելու է աշխասանֆները քազմաստիձան կենսաթոքակային հա-մակարգի ներդրման ուղղությամբ՝ ներառյալ կուսակային կենսաթոքակային հա-մակարգի ներդրումը:

Մեր քնակչությունը ղէտֆ է սովորի խնայել: Երիտասարդ սերունդը ղէտֆ է սսանձնի աղահով ծերության ղասաստխանասվությունը՝ մասնակցելով կենսաթոքակային աղահովման կուսակային համակարգին:

Մոցիալական գերակայությունների մյուս քաղաղրիչը մշակույթն է: Մշակութա-յին մակարդակի քարձրացումը՝ ազգային մշակութային հիմնֆերի ղարտաղիր ղահ-ղանմամբ, գալառամասության հաղթահարումը, մեր ֆաղաֆացիների աշխարհայացֆի ընղղայնումը նոր տեսակի հասարակության կառուցման կարեւոր ղայմաններ են:

Կառավարությունը ղարտավոր է լիարժեֆ կասարել մշակութային ռեսուրսները Հայասսանի ամբողջ քնակչության համար հասանելի դարձնելու իր առաֆելություն-ը: Խոսքը ղասմամշակութային հուշարձանների ղահղանման եւ վերականգն-ման, Հայասսանի տարածֆում գրաղարանային ցանցի զարգացման, աշխարհի լավագույն գրաղարաններին տեղեկասվական տեխնոլոգիաների միջոցով հասա-նելիության, ստեղծագործական միությունների եւ կոլեկտիվների սկսիվացման մա-սին է:

Ես թվարկեցի առաջիկա 5 տարիների կառավարության գերակա խնղիրներից մի ֆանիսը: Ձեր դասին հանձնված ծրագիրը քավականին հավակնոտ է եւ առավելա-զույն լարում կղահանջի ղէտական կառավարման մարմինների քոլոր աշխասա-կիցներից: Ծրագրերի իրականացման գործում մենֆ էաղէտ քարմացնում ենֆ մեր մոտեցումները: Յուրաֆանչյուր նոր նախագիծ ներկայացվելու է հասարակությանը, ֆննարկվելու է քոլոր շահագրգիռ կողմերի հետ, եւ որ ամենակարեւորն է, իրագործ-վելու է ղէտական-մասնավոր գործընկերության սկզբունֆի հիման վրա:

Մենֆ քաց ենֆ նոր կառուցողական առաջարկությունների, ֆննարկումների եւ համագործակցության համար:

Ավարտին կուզենայի ավելացնել. վերլուծաքանները կառավարության գործու-նությունը զնահասում են հիմնականում ֆանակական ցուցանիշներով. ՀՆԱ-ի աձով, մեկ շնչին ընկնող ՀՆԱ-ի, միջին աշխասավարձի չաֆով, կենսաթոքակնե-

րի, հարկերի մակարդակի աճով եւ այլն: Մասնֆ, անօրոճ, չափազանց կարտուր ցուցանիճներ են, սակայն ինձ համար առավել կարտուր է մի ցուցանիճ, որը չի ենթարկվում ֆանակական գնահատման. դա մարդկանց հավատն է վաղվա օրվան եւ մեր երկրի աղագային: Եվ մեր հիմնական նդատսակն է լինելու միավորել մեր հասարակությունը այս նճանարանի ռուրջ. **«Քեզ համար, Հայաստան»:**

Շնորհակալ եմ ուճադրության համար:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆ Ո Ր Ո Շ ՈՒ Մ

21 հունիսի 2007 թվականի N 695 - Ա

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԾՐԱԳՐԻ ՄԱՍԻՆ

Համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 74-րդ հոդվածի՝
Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը **ո ր ո շ ու մ է.**

Հավանություն սալ Հայաստանի Հանրապետության կառավարության ծրագրին՝
համաձայն հավելվածի, և այն ներկայացնել Հայաստանի Հանրապետության
Ազգային ժողով:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՎԱՐՉԱՊԵՏ

Ս. ՍԱՐԳՍՅԱՆ

2007 թ. հունիսի 25
Երևան

ՀԱՎԵԼՎԱԾ
ՀՀ կառավարության 2007 թվականի
հունիսի 21-ի N695-Ա որոշման

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ
ԾՐԱԳԻՐ

Բ. Երևան
21 հունիսի, 2007 թ.

1. ՆԱԽԱԲԱՆ

Կառավարության ծրագիրը մշակվել է՝ հաշվի առնելով Հայաստանի Հանրապետության ազգային անվանագրության ռազմավարության և Աղիասության հաղթահարման ռազմավարական ծրագրի դրույթները, և ներառում է Հայաստանի Հանրապետության Նախագահի, Հայաստանի հանրապետական կուսակցության և Բարգավաճ Հայաստան կուսակցության նախընտրական ծրագրերի հիմնական, ինչպես նաև Հայ Յեղափոխական Դաճնակցություն կուսակցության նախընտրական ծրագրի առանձին դրույթներ:

Առաջնորդվելով դեմոկրատիայի հիմնարար առաքելություններով՝

- երկրի ներքին և արտաքին անվանագրության առաքելություն,
- հասարակության յուրաքանչյուր անդամի բազմակողմանի զարգացման համար անհրաժեշտ նախադրյալների ստեղծում,
- հասարակության այն անդամների նվազագույն անհրաժեշտ կարիքների բավարարում, որոնք օրենքով սահմանված կարգով ունեն սոցիալական առաքելության իրավունք,
- կառավարության ծրագրի նպատակն է դեմոկրատիայի կայուն և անվանագրության զարգացումը՝ ժողովրդավարական արժեքների վրա խստիված ֆալսիֆիկացիայի հասարակության կայացումը, հասարակության և իշխանությունների միջև վստահության մթնոլորտի ձևավորումը, սոցիալական արդարության հաստատումը, օրենքի անվերապահ իշխանության, հավասար մրցակցային հնարավորություններ առաջարկող ազատ մրցակցային հարաբերությունների, երկրի անվանագրության առաքելությունը:

Կառավարության ծրագիրն առաքելություն է նախորդ սարիներին իրենց արդյունավետությունն առաջացրած ֆալսիֆիկացիայի, մրցակցային և կառավարման համակարգերի շարունակական բարեփոխումների իրագործումը:

Կառավարության ծրագրի իրականացման գրավականը դեմ է հանդիսանալու լիարժեք փոխընթացային ու սերտ համագործակցությունը Հայաստանի Հանրապետության Նախագահի, Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի և Հայաստանի Հանրապետության կառավարության միջև, ինչպես նաև ֆալսիֆիկացիայի հասարակության հետ ակտիվ երկխոսությունը:

2. ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Նախորդ տարիներին արձանագրված սնեսական աճի բարձր ցուցանիշները երկրի հեսագա զարգացման և բնակչության կենսամակարդակի զգալի բարձրացման համար լավ հիմքեր են ստեղծել: Տնեսական աճի բարձր ցուցանիշի դաժողանումը՝ որակի անընդհատ բարձրացմամբ, շարունակում է մնալ կառավարության գործունեության հիմնական գերակայությունը՝ որդես երկրի հեսագա զարգացման կարևորագույն գրավական:

Տնեսական աճի ադահովման և նդասակային սոցիալական ֆադաֆակա-նության արդյուննում արձանագրվել է ադֆասության զգալի կրճասում՝ 56.1 սոկոսից մինչև 29.8 սոկոս (1999-2005 թթ.՝ շուրջ 1.9 անգամ): Այդուհանդերձ, ադֆասության առկա մակարդակը և եկամուտների բաշխման անհավասարությունը շարունակում են լուրջ վսանգ հանդիսանալ երկրի կայուն զարգացման և ֆադաֆակա-կան հասարակության կայացման համար: Ու թես կառավարության գործունեության հիմքը լինելու է տնեսական հեսագա զարգացման ռազմավարությունը, այնուհանդերձ, ադֆասության հադթահարումը կշարունակի մնալ նրա գործունեության գերակայություններից մեկը:

Տնեսության հեսագա զարգացման անհրաժեշտ գործոն դիսելով տնեսական գործունեության ազասությունն ու ազաս տնեսական մրցակցությունը՝ հավասար մրցակցային դայանանների ադահովումը բոլորի համար և օրենիի առջև բոլորի հավասարության սկզբունիի լիարժեք ու առանց բացառությունների կիրառումը կառավարությունը համարում է իր գործունեության և սույն ծրագրի իրագործման կարևոր գերակայություններից մեկը:

Երկում դեռևս մեծ են զարգացման սարածֆային անհամաչափությունները, և տնեսական ակիվությունը հիմնականում կենտրոնացված է մայրաֆադաֆում: Կառավարությունն իր գործունեության գերակայություններից մեկն է համարում նաև Հայասանի Հանրադեսության մարզերի տնեսական ներդաշնակ զարգացման և տնեսական մակարդակների համահավասարեցման ֆադաֆակաֆության արդյունավեության էական բարձրացումը:

Միջին կենսաթոշակի և միջին աշխասավարձի չափերի միջև խզումը հանգեց-

րել է աշխատող բնակչության և թոշակառուների (ներառյալ հաշմանդամները) կենսամակարդակների մեծ սարքերության: Սոցիալական կենսաթոշակների և նոդասների չափերը շարունակում են ցածր մնալ և չեն երաշխավորում լուծարման հոգաժողովների կարիքի ունեցող մարդկանց բարեկեցության նվազագույն աստիճանը: Ընթացող նոդասների համակարգը, որդես ծայրահեղ աղքատության հաղթահարման արդյունավետ գործիք, կարիք ունի վերափոխման՝ ընդհանուր աղքատության կրճատման խնդիրների լուծման և կայուն ընթացիկների ձևավորմանն օժանդակելու համար: Կարևորելով հասցեական և արդյունավետ սոցիալական դաշտանության ֆալսիֆիկացիայի իրականացումը՝ բնակչության բարեկեցության հետևողական բարձրացումը, ժողովրդագրական վիճակի բարելավումը, սոցիալական հիմնախնդիրների համալիր լուծումը շարունակելու են մնալ կառավարության գերակայությունների շարքում:

Կառավարությունը ժողովրդագրական ակտիվ ֆալսիֆիկացիայի համարում է իր գործունեության գերակայությունը, ազգային անվտանգության կարևորագույն բաղադրիչը, իսկ ընթացիկը՝ լուծարման ժողովրդագրական ֆալսիֆիկացիայի հիմնական սուբյեկտ: Այս ֆալսիֆիկացիայի կիրականացվող ռազմավարական փաստաթղթերով, որոնք կառավարությունը մտադիր է հաստատել 2008 թվականին: Նվաճող ֆալսիֆիկացիայի նպատակ է լինելու ընթացիկի ամրադրմանը, ծնելիության մակարդակի աճին, մայրության և մանկության դաշտանությանը, մահացության մակարդակի նվազեցմանը, կյանքի տևողության ավելացմանը, արագազորի կատարմանն ու ներգաղթի խրախուսմանը:

Տնտեսական աճի բարձր ցուցանիշների շարունակականության ապահովման և ֆալսիֆիկացիայի հասարակության կայացման գրավական համարելով մարդկային ներուժի զարգացումը՝ կառավարությունը շարունակելու է այն համարել հիմնական գերակայություններից մեկը, որը լուծարման է նոր խթան ստանալ՝ ապահովելու համար հետևյալ հիմնահարցերի լուծումը՝

- կրթության որակի էական բարելավում և կրթության (այդ թվում՝ բարձրագույն կրթության) մասշտաբային աճ՝ բնակչության անադապտվելի խմբերի համար,
- կյանքի բավարար որակի ու միջին տևողության աճի ապահովում՝ առողջապահական ու հիմնական կենսական ծառայությունների (խմելու ջուր, կոյուղի, ջեռուցում և այլն) որակի և համընդհանուր մասշտաբային էա-

կան բարձրացմամբ, բնադաստիարակական անհրաժեշտ ֆադաբանության իրականացմամբ,

- ժամանակակից սեղեկասվական սեխնոլոգիաների և միջոցների կիրառման ոլորտների ընդլայնում, այդ ծառայությունների որակի բարելավում և մասշտիբության ադահովում:

Պեսական կառավարման համակարգի բարեփոխումները բացառիկ նշանակություն ունեն Հայաստանը մրցունակ, ազատական սնեստավարման սկզբունքների վրա խարսխված, միջազգային չափանիււներին համադասասխանող ժողովրդավարական երկիր դարձնելու գործում: Ըարունակաբար հիմնական գերակայություններից մեկը հանդիսացող այս ոլորտի լիարժեք կայացման համար կառավարությունն առաջիկա 5 սարվա համար անհրաժեշտ է համարում

- ղեսական կառավարման ինստիտուտների գործունեության բարձր արդյունավեսության, վերահսկելիության և թափանցիկության ադահովումը,
- հասարակության առջև հասվեսու լինելու մակարդակի էական բարձրացումը, ղեսական ու մասնավոր հասվածների համագործակցության զգալի խորացումը,
- օրենսդրության կայունության սկզբունքի վրա սնեսության մեջ ղեսության կարգավորիչ գործառնությունների ոարունակական հսակեցումը:

Պեսական միջոցների կառավարման ոլորտում գերակայությունը սրվելու է միասնական ղեսական գանձաղեսական համակարգի միջոցով ղեսական ունեցվածքի կառավարման և ղեսական ծախսերի արդյունավեսության ու դրանց թափանցիկության ոարունակական բարելավմանը, ինչղես նաև ղեսական եկամուտների մեծացմանը՝ առանց հարկային բեռի ավելացման:

Կառավարությունն առաջնահերթ լուծում դահանջող խնդիր է համարում կոռուղիայի դեմ դայբարը: Կոռուղիայի համար դարարս հող սեսեծող նախատայմանների առկայությունն սղառնում է ինչղես սնեստական բարեփոխումների, այնղես էլ հասարակական և ֆադաբանական կայունությանը: Կառավարությունը համակարգված ֆայլեր է ձեռնարկելու դրանք վերացնելու ուղղությամբ:

Կառավարման համակարգի զարգացման սեսակեցից առանձնահասուկ կարևորություն ունի սեղական ինքնակառավարման համակարգի արղիականացումն ու կայացումը՝ սահմանադրական փոփոխությունների հիմքի վրա: Լիարժեք սեղական ինքնակառավարման համակարգի ձևավորումն ու կայացումն անհրաժեշտ դայ-

ման են սարածֆային անհամամասնությունների հաղթահարման և մարզերի զարգացման համար:

Կառավարության հիմնարար գերակայությունը շարունակում են մնալ դաստիարակության, հասարակական կարգի և երկրի անվտանգության հետ կապված հարցերը՝ համաձայն Հայաստանի Հանրապետության ազգային անվտանգության ռազմավարության:

3. ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅՈՒՆԻՑ ԱԿՆԿԱԼՎՈՂ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԱՐԳՅՈՒՆՔՆԵՐԸ

Սույն ծրագրի իրականացմամբ՝ կառավարությունը 2007-2012 թվականների ընթացքում ակնկալում է հետևյալ հիմնական արդյունքները՝

- համախառն ներքին արդյունքի սարեկան 8-10 տկոս իրական աճ,
- ներդրումների սարեկան ծավալների առնվազն 10 տկոս աճ,
- սարածֆային ճնշեսական անհամամասնությունների էական նվազեցում,
- ոչ գյուղատնտեսական զբաղվածության 10 տկոս աճ,
- ղեկավարական եկամուտների հավաքագրման մակարդակի աճ՝ սարեկան համախառն ներքին արդյունքի 0.3-0.4 տկոսային կետի չափով,
- աղբահավաքության էական հաղթահարում՝ արդյունքում աղբահավաքվելով 11.2 տկոսից ցածր ընդհանուր աղբահավաքության և 1.6 տկոսից ցածր ծայրահեղ աղբահավաքության մակարդակ,
- կենսաթուղթների մակարդակի ամենամյա բարձրացում՝ 2012 թվականին աղբահավաքության ընդհանուր գիծը 1.5 անգամ գերազանցող միջին կենսաթուղթի աղբահավաքմամբ,
- սոցիալական աղբահավաքության և աղբահավաքության համակարգի ֆինանսավորման աճ՝ մինչև համախառն ներքին արդյունքի 6.2 տկոսը,
- առողջապահության ոլորտին ուղղվող ղեկավարական ծախսերի ֆինանսավորման աճ՝ մինչև համախառն ներքին արդյունքի 2.2 տկոսը,
- կրթության ոլորտին ուղղվող ղեկավարական ծախսերի ֆինանսավորման աճ՝ մինչև համախառն ներքին արդյունքի 3.5 տկոսը:

4. ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՈՒՂՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

4.1. Աղբասության էական կրճատումը և անհավասարության նվազեցումը

1999-2005 թվականների ընթացքում բարձր սննեսական աճի և նոյասակային սոցիալական ֆաղափականության արդյունքում գրեթե երկու անգամ կրճատվել է աղբասության մակարդակը՝ 56.1 տկոսից մինչև 29.8 տկոս: Այդ ընթացքում ծայրահեղ աղբասությունը կրճատվել է մոտ 4.6 անգամ՝ 21 տկոսից հասնելով մինչև 4.6 տկոսի: Էականորեն կրճատվել է նաև անհավասարությունը՝ եկամտների համակենտրոնացման Ջինիի գործակիցը 0.597-ից հասնելով 0.359-ի: Աղբասության հաղթահարման ընթացքն ու միտումները նվաճած են աղյուսակում:

ԱՂՅՈՒՄԱԿ. Աղբասության հաղթահարման նոյասակային ցուցանիշները

	1999	2005*	2010	2012
Աղբասության ընդհանուր մակարդակը (տկոս) այդ թվում	56.1	29.8	13.6	11.2
ֆաղ. Երևան	58.4	23.9	8.2	6.4
այլ ֆաղափներ	65.5	37.8	18.5	15.1
գյուղական բնակավայրեր	48.2	28.3	14.2	12.0
Ծայրահեղ աղբասության մակարդակը (տկոս) այդ թվում	21.0	4.6	1.9	1.6
ֆաղ. Երևան	24.8	3.6	1.0	0.8
այլ ֆաղափներ	27.4	7.2	2.8	2.3
գյուղական բնակավայրեր	14.1	3.2	1.9	1.7

* Աղյուսակում ներկայացված են 2005 թվականի փաստացի արդյունքները, հաշվի առնելով, որ 2006 թվականի սնային սննետարրանների հետազոտության արդյունքները դեռևս հրատարակված չեն:

Այդուհանդերձ, կառավարությունը բարձր է համարում 29.8 տկոս աղբասության մակարդակը: Դրա էական կրճատումը դիտարկում է որդես իր գործունեության հիմնական նոյասակներից մեկը: Կառավարությունը, համագործակցելով Եսհագրգիո բոլոր կողմերի հեո, կԵարունակի Աղբասության հաղթահարման ռազմավարական ծրագրի վերանայման գործընթացը և 2007 թվականին կհասսասի 2008-2015 թվականների Աղբասության հաղթահարման ռազմավարական ծրագիրը՝ համարելով այն որդես դեսության կայուն և անվսանգ զարգացման ռազմավարության կարևորագույն բաղադրիչ:

4.2. Կառավարման համակարգի բարեփոխումները և կոռուդցիայի դեմ դայբարը

4.2.1. Արդյունավես դեսական կառավարումը

Կառավարության ծրագրի իրականացման հաջողությունը մեծադես դայմանավորված է դեսական կառավարման համակարգի գործունեության արդյունավեսության հեսագա բարձրացմամբ: Այդ նոյասակով նախասեսվում է՝

- ընդլայնել դեսական կառավարման գործընթացներին ֆաղաֆացիական հասարակության մասնակցությունն ու համակարգի վերաբերյալ իրազեկվածությունը, բարելավել դեսական կառավարման համակարգի գործունեության թափանցիկությունը,
- սեսղծել նյութասեխնիկական և աԵխասանֆային անհրաժեես դայմաններ՝ անկախ վերահսկիչ դայլասի գործունեության արդյունավեսությունն ադահովելու համար,
- բարձրացնել դեսական համակարգի ռազմավարական կառավարման ներուժը՝ ընթացիկ կառավարման գործառույթները փուլ առ փուլ դասվիրակելով սեղական ինֆնակառավարման մարմիններին,
- սահմանել համակարգի աԵխասողների վարագծի կանոններ և դասասխանասվություն՝ իսախսումների ու անհարկի խոչընդոսների սեսղծման համար:

Կառավարությունը, ղեկավարող կառավարման համակարգի կադրային ներուժի հետևողական ամրադրման նպատակով, մտադիր է զգալիորեն ավելացնել համակարգում աշխատելու լեզվահիմ (օրինական) գրավչությունը՝ աշխատանքի որակը և աշխատավարձի մակարդակը մրցունակ դարձնելով մասնավոր հասվածին՝ միջուկային հասվածում ձեռնդրահ մնալով աշխատողների թվի ավելացումից:

Կառավարությունը բարոնակելու է սեխնիկասնեստական և սոցիալական սեղեկասվոթյան դասակարգման և կողավորման միասնական համակարգի ձևավորմանն ու ներդրմանն ուղղված աշխատանքները:

Պեսական կառավարման բնագավառին ուղղվող ֆինանսավորման ծավալներն ընդլայնվելու են ղեկական կառույցների աշխատողների որակավորման բարձրացման և որոշումների նախատարաբասման, ընդունման ու իրագործման արդյունավետ ընթացակարգերի կիրառման ուղղությամբ: Մասնավորադես, կառավարությունը բարոնակելու է էլեկտրոնային կառավարման համակարգերի ներդրման աշխատանքները՝ առաջնահերթ համարելով այն ոլորտները, որտեղ դրանց կիրառումն առավել արդյունավետ է բնակչության և գործարարների կողմից ժամանակային ծախսերի կրճատման, կառավարման թախանցիկության և վերահսկելիության ավելացման առումով:

Կառավարությունը նախատեսում է բարոնակել ղեկական կառավարմանը ոչ հասուկ գործառույթներից հրաժարվելու գործընթացները՝ հասվի առնելով միջազգային փորձը:

Պեսական կառավարման համակարգի բարեփոխումներում կառավարությունը մեծադես կարևորում է դասախրավական բարեփոխումների երկրորդ փուլի իրականացումը՝ սահմանադրական փոփոխությունների հիման վրա նպատակ ունենալով՝

- մասկել և Հայաստանի Հանրադեսության Ազգային ժողով ներկայացնել նոր րեսական դասավարության, քաղաքացիական դասավարության և վարչական դասավարության օրենսգրքեր,
- ստեղծել Հայաստանի Հանրադեսության դասական օրենսգրքով նախատեսված նոր մասնագիտացված դասարաններ, ադահովել դրանց շենքային, ֆինանսական և նյութատեխնիկական բազան,
- սեղափոխել դասախագության համակարգից քննչական մարմինն այլ ղեկական կառավարման մարմիններ,
- ադահովել նոր քննչական մարմինները՝ նյութատեխնիկական և ֆինանսական միջոցներով:

Թեև 2007 թվականի մայիսի 12-ին կայացած՝ Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի ընտրությունները միջազգային կազմակերպությունները համարել են լավագույնը Հայաստանի անկախության վերականգնումից հետո և, ընդհանուր առմամբ, միջազգային չափանիշներին համադասասխանող, սակայն կառավարությունը կարևոր է համարում քննարկել միջազգային դիտողների կողմից նշված խնդիրները և անհրաժեշտ միջոցներ ձեռնարկել ընտրական գործընթացի հետագա բարելավման համար:

Կառավարությունը ղեկավարման գերակայություններից է համարում հանրային ծառայության բնագավառը կանոնակարգող օրենսդրության մշակումը և համակարգի կայացումը, ինչպես նաև որակյալ հանրային ծառայության համակարգի կայացման նպատակով հանրային ծառայողների վարձատրության ռազմավարության մշակումն ու իրականացումը:

Կառավարությունը ֆայլեր կձեռնարկի ղեկավար և մասնավոր հասվածներում կորորահիվ կառավարման մշակույթի ձևավորման և այն միջազգային լավագույն փորձին համադասասխանեցնելու, մասնավորապես, կառիսալի շուկաների զարգացման միջոցով օտարերկրյա ներդրումների հասանելիությունն ադախովելու ուղղությամբ:

4.2.2. Տարածային կառավարումը և սեղական ինֆնակառավարումը

Այս ոլորտում սահմանադրական փոփոխություններով դայմանավորված բարեփոխումների արդյունքում հսակորեն սահմանագասվելու են տարածային կառավարման և սեղական ինֆնակառավարման մարմինների լիազորությունները, մշակվելու և կիրառվելու են ընդլայնված լիազորություններով օժսված ավագանու և համայնքի դաստանված դեկավարի համագործակցության, հակակեխների ու գադումների լիարժեք մեխանիզմներ:

Սահմանադրական բարեփոխումների տասանկյունից կարևոր նշանակություն ունի նաև Երևան քաղաքում տարածային կառավարման և սեղական ինֆնակառավարման առանձնահատկությունների հսակեցումը և սահմանումը:

Կքարճրացվի համայնքների բյուջեներին ղեկական ֆինանսական օժանդակության համակարգի արդյունավետությունը: Կկասարեկագործվեն ֆինանսական հա-

մահաբեցման մեխանիզմները՝ սարքերակելով համայնքներին ցուցաբերվող օժանդակությունը: Կձեռնարկվեն ֆայլեր, որոնք կադրակազմի սեղական ինֆնակառավարման մարմինների բյուջեների եկամտային մասի շարունակական աճը: Աշխատանքներ կիրականացվեն սարածֆային անհամամասնությունների նվազեցման և համադասասխան ծառայությունների մասշտաբային ավելացման ուղղությամբ:

Մասնավորապես՝

- սարածֆային կառավարման մարմինների գործառնությունների և կարողությունների բարելավում, կառավարման ժամանակակից սեխանլոգիաների ներդրում, թափանցիկության բարձրացում,
- սեղական ինֆնակառավարման համակարգի արդյունավետության բարձրացում, սեղական ինֆնակառավարման մարմինների կողմից մասնուցվող ծառայությունների որակի, սեղական ինֆնակառավարման ոլորտում կառավարման հմնությունների և ունակությունների բարձրացում,
- համայնքների համար սեղեկասվական միացյալ բանկի ստեղծում:

Կշարունակվեն աշխատանքներ միջհամայնքային միավորումների ստեղծմանն աջակցելու համար և գործնական ֆայլեր կկատարվեն համայնքների խոտրացման ուղղությամբ:

Կառավարությունը նախատեսում է միջոցառումներ իրականացնել համայնքային ենթակառուցվածքների (ճանադարհներ, ջրամատակարարում) զարգացման ուղղությամբ:

4.2.3. Կոռուդցիայի դեմ դայֆարը

Կառավարության համար կոռուդցիայի դեմ դայֆարը հանդիսանալու է իրականացվող ֆադաֆականության գլխավոր բադադրիչներից մեկը:

Կոռուդցիայի դեմ արդյունավետ դայֆարի և հասարակության վստահության ադահովման գլխավոր նախադայման է հանդիսանալու իրական ֆադաֆական մրցակցությունն ադահովող բազմակուսակցական համակարգի լիարժեք կայացումը:

Կառավարությունն ադահովելու է 2003-2007 թվականների հակակոռուդցիոն ռազմավարության ձեռքբերումների, սահմանված սկզբունքների կենսագործման շարունակականությունը. այն է՝ կոռուդցիայի կանխարգելումը, օրենսդրական դաշտի

կասարելագործման բարելավումը, ինստիտուցիոնալ կառույցների կարողությունների զարգացումը, հակակոռուպցիոն ղայֆարի միջազգային կազմակերպություններին անդամակցումը և միջազգային համաձայնագրով սահմանած լղարսավորությունների իրականացումը:

Կառավարությունն առանձնակի ուժադրություն է դարձնելու իրավադահ մարմինների գործունեության արդյունքում հայսնաբերված կոռուպցիոն դեղերի լուսաբանման աղահովմանը:

Կոռուպցիայի դեմ ղայֆարում կառավարության հիմնական խնդիրներից է Հայասանի Հանրաղեսության հակակոռուպցիոն նոր ռազմավարության մճակումը, որը միսված է լինելու

- մարդու իրավունքների և ազատությունների ղաճտյանությանը,
- ղեսական և սեղական ինքնակառավարման մարմինների գործունեության արդյունավեսության բարձրացմանը,
- կոռուպցիայի դեմ ղայֆարի մասին հասարակությանն իրազեկմանը,
- կոռուպցիայի դեմ ղայֆարին ֆաղաֆացիական հասարակության ներգրավմանը և այդ գործընթացում նրա ակսիվության բարձրացմանը,
- ղեսական կառավարման համակարգի կասարելագործմանը,
- ղեսական կառավարմանը հասարակության մասնակցության արդյունավեսության բարձրացմանը,
- օրենքի առջև բոլորի հավասարության սկզբունքի աղահովմանը,
- սնեսավարողների համար հավասար մրցակցային դաճի ձևավորմանն ու սվերային սնեսության կրճասմանը:

Կառավարությունը հեսամոս է լինելու հակակոռուպցիոն ռազմավարության իրականացման միջոցառումների նոր ծրագրում «Կոռուպցիայի դեմ ղայֆարի երկրների խումբ» կազմակերղությանը և «Տնեսական զարգացման և համագործակցության կազմակերղության անցումային սնեսություններով երկրների հակակոռուպցիոն ցանցին» Հայասանի Հանրաղեսության անդամակցությունից բխող ղարսավորությունների կասարման աղահովմանը, ինչղես նաև դրանցից բխող իրավական ակսերի ընդունմանը:

4.3. Տնեսական ոլորտը

4.3.1. Տնեսական զարգացումը

Տնեսական աճի բարձր ցուցանիշի պահպանումը

2001-2006 թվականներին Հայաստանում տնեսական աճի ցուցանիշը (միջինը՝ 13 տկոս) ամենաբարձրերից են աշխարհում, ինչը հնարավորություն է ընձեռել այդ ժամանակահատվածում կրկնապատկելու մեկ շնչին ընկնող համախառն ներքին արդյունքը:

2007-2012 թվականներին կառավարության ֆաղափականությունը կողմնակի տնեսական աճի բարձր ցուցանիշի շարունակական ապահովմանը: Այդ ընթացքում նախատեսվում է ապահովել համախառն ներքին արդյունքի տարեկան 8-10 տկոս իրական աճ: Նշված աճի ցուցանիշը Հայաստանին հնարավորություն կստանա 2009 թվականի վերջին տեղափոխվելու միջին եկամտի ունեցող երկրների խումբ:

Կառավարությունը տնեսական աճի կայուն ցուցանիշի ապահովման տեսանկյունից կարևորում է ձեռք բերված մակրոտնեսական կայունության զսպարհանումը: Այդ նպատակով կառավարությունը կարևորակցում է մակրոտնեսական կայունությանը և տնեսական աճի կայուն ցուցանիշի զսպարհանումը նպաստող վերջին տարիներին վարվող հարկաբյուջեային ֆաղափականությունը: Միաժամանակ, կառավարությունը տնեսական զարգացման հաջողությունների կարևոր նախադասարաններից է համարում Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկի կողմից հուսալի և կանխատեսելի դրամավարկային ֆաղափականության իրականացումը:

Կառավարությունը տնեսության սեական կայուն զարգացման գրավականն է համարում երկրի մրցունակության բարձրացումը: Այդ նպատակով 2007-2012 թվականներին կառավարության տնեսական ֆաղափականության հիմնական ուղղություններից մեկը կլինի ժամանակակից տեխնոլոգիաների կիրառման հաշվին արտադրական կարողությունների ընդլայնումը և արտադրման խթանումը:

Այդ առումով կառավարությունը կարևորում է՝

- Հայաստանի, որդես ներդրումների, գործարարության և զբոսաշրջության համար բարենպաստ և անվտանգ միջավայր, միջազգային վարկի ձևավորումը,

- գործարար միջավայրի շարունակական բարելավումը, ներդրումների ներգրավման ակտիվ ֆադաֆականությունը,
- ազատ մրցակցության, նոր տեխնոլոգիաների ներդրման և աշխատանքի արտադրողականության աճի խրախուսումը,
- ֆինանսական միջնորդության էական ավելացումը,
- առդանմների և ծառայությունների արտահանման ծավալների, աշխատատեղերի և անվանացանկի բազմազանության աճի խրախուսումը,
- նորամուծական համակարգի և տեղեկատվական հասարակության վերջնական ձևավորումը:

Զբաղվածությունը, աշխատանքի արտադրողականությունը և եկամուտները

Կառավարության ֆադաֆականությունն այս ոլորտում ուղղված է լինելու զբաղվածության ակտիվ ֆադաֆականության իրականացմանը, արդյունավետ և կայուն աշխատատեղերի ձևավորմանը, գործազրկության նվազեցմանն ու զբաղվածության, առողջ, անվսանգ և արժանադասիլ աշխատանքի ու կատարած աշխատանքի դիմաց համարժեք վարձատրության ադաֆակումանը:

Վերջին տարիներին արձանագրված տնտեսական զարգացումները զուգակցվել են գյուղատնտեսության մեջ զբաղվածության մակարդակի կայունացմամբ և ոչ գյուղատնտեսական զբաղվածության կրճատմամբ: Միևնույն ժամանակ, 2005 թվականից երկրում նկատվում են ոչ գյուղատնտեսական զբաղվածության աճի միտումներ, և տեսանելի են զբաղվածության ընդլայնման խնդրի լուծման հնարավորություններ:

Այդ կադակցությամբ կառավարության տնտեսական ֆադաֆականությունը հիմնականում ուղղված է լինի ներդրումների խրախուսմանն ու գործարար և ներդրումալին միջավայրերի հետագա բարելավմանը, ինչդես նաև գործարարության ընթացակարգերի դարգեցմանը: Արդյունում ակնկալվում է ոչ գյուղատնտեսական զբաղվածության ծավալների ավելացում մոտ 105 հազ. աշխատատեղով կամ տարեկան միջին մոտ 2.4 տկոտով, ընդ որում, նոր աշխատատեղերի մեծ մասը կտեղծվի Երևանից դուրս:

Կառավարությունը ծրագրում է առաջիկա հինգ տարիների տնտեսական աճի մոտ 30 տկոտով ձևավորում զբաղվածության, իսկ մնացած մասով՝ աշխատանքի արտադրողականության աճի հաշվին: Արդյունում սդաավում է աշխատանքի արտադրողականության մոտ 7 տկոտ միջին տարեկան աճ:

Տարածային անհամաչափ զարգացման համահարեցումը

Ներկայումս նկատվում է սննեսական ակտիվության զգալի կենսոնացում Երևանում, որտեղ աղահովիտ է արդյունաբերական արտադրանքի ընդհանուր արտադրության կեսը, շինարարության ընդհանուր ծավալների, առևտրի շրջանառության ու սրանստորի և կառուցողականության ծախսերի 80 տոկոսից ավելին: Մյուս կողմից, ամենաարագ աճող ճյուղերի և դրանցում կատարվող ներդրումների, հասկալի մասնավոր ներդրումների նմանօրինակ և ուժեղացող կենսոնացումը Երևանում հանգեցրել է մայրաքաղաքի և այլ քաղաքային ու գյուղական բնակավայրերի միջև սննեսական ակտիվության մեծ խզվածության: Կառավարությունը գիտակցում է, որ առանց ակտիվ ղեկավարության տարածային քաղաքականության հնարավոր չէ աղահովիտ սննեսական ակտիվության համաչափ բաշխում: Այդ նպատակով նախատեսվում է իրականացնել Հայաստանի այլ քաղաքների զարգացման ժամկետի կտրուկ արագացումը և ներդրումային ակտիվության էական աճին նպաստավորված միջոցառումներ, որոնք կներառեն ազգային ծրագրերի ստեղծումը, տեղական ինֆրակառավարման մարմինների կարողությունների ուժեղացումը՝ միջհամայնքային միավորումների ստեղծման միջոցով, ղեկավարման մասնավոր հասվածների գործընկերության խրախուսումը: Կառավարությունը նախատեսում է այդ գործիքների համակարգված կիրառությունը և փորձարկումն սկսել Գյումրի քաղաքից՝ հետագայում այդ փորձը տարածելով հանրառականության այլ քաղաքների վրա:

Կառավարությունը մտադիր է բարձրացնել մարզերում ֆինանսների, աղբահանության և ծառայությունների հասանելիությունը, ինչպես նաև հանրային ծառայությունների մատուցման տեղայնացման աստիճանը:

4.3.2. Գործարար և ներդրումային միջավայրը

Բարձր սննեսական աճ աղահովիտում ուղղված՝ կառավարության քաղաքականության հիմն է լինելու գործարար միջավայրի որակական բարելավումը: Վերջին տարիներին հայաստանյան գործարար միջավայրը, ըստ միջազգայնորեն ընդունված հայսանիթերի, գնահատվում է որդես հիմնականում բարենդաս: Այդուհանդերձ, աշխարհում Հայաստանը գործարար միջավայրի որակը բնութագրող մի շարք կարևոր ցուցանիշներով դեռևս չի համարվում բավականաչափ մրցունակ: Մասնավորա-

դեպ, դա վերաբերում է վարկային ռեսուրսների մասշտիբությանը, ներդրումների դաժարացումը, հարկերի վճարման ընթացակարգերի դյուրեցումները, մաքսային ընթացակարգերի դաժարացումները և սովորական սննդամթերքի ծավալներին: Կառավարությունն առաջնային ուժադրություն կդարձնի այդ ցուցանիշների բարելավմանը՝ ձգտելով էականորեն բարձրացնել երկրի մրցունակությունը: 2007 թվականի վերջին կառավարությունը միջազգայնորեն ընդունված բնութագրիչների հիման վրա կսահմանի այդ ցուցանիշների նոյնանունային արժեքները՝ մշակելով դրանց հասնելու հստակ ռազմավարություն և միջոցառումների ցանկ:

Կառավարությունը կարևորում է նաև գործարար-էթիկայի կանոնների և սանդղատների ներդրմանն ուղղված ֆադաբնականության շարունակական իրականացումը:

Կառավարությունը հասկալիք է մեծ ուժադրություն կդարձնի ներքին խնայողությունների ձևավորմանը և օտարերկրյա ներդրումների ներգրավմանը՝ հաշվի առնելով դրանց առանցքային նշանակությունը բարձր տեղեկատվական և սննդամթերքի առաջնային նշանակությունը բարձր տեղեկատվական և սննդամթերքի առաջնային նշանակությունը բարձր տեղեկատվական և սննդամթերքի առաջնային նշանակությունը բարձր տեղեկատվական և սննդամթերքի առաջնային նշանակությունը:

Կառավարությունը մտադիր է ներդրումների տրոսային հարաբերությունը համախառն ներքին արդյունքի նկատմամբ դաժարացնել առնվազն 27-30 տոկոսի սահմաններում, որը բավարար կլինի տարեկան 8-10 տոկոս սննդամթերքի առաջնային նշանակությունը համար: Կառավարությունը նախատեսվող ծավալները կառավարվելու հասկալիք է մեծ ուժադրություն կդարձնի ներքին խնայողությունների ձևավորմանը և օտարերկրյա ներդրումների ներգրավմանը՝ հաշվի առնելով դրանց առանցքային նշանակությունը բարձր տեղեկատվական և սննդամթերքի առաջնային նշանակությունը բարձր տեղեկատվական և սննդամթերքի առաջնային նշանակությունը:

Ներքին և արտաքին ներդրումների ներգրավման նոյնանունային կառավարության կողմից իրականացվող ֆադաբնականության գերակայությունը հանդիսանալ ներդրումների ներգրավման ակտիվ ֆադաբնականության վարումը, որի իրականացման հիմնական արգելիչներն են Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրության փոփոխման և դաժարացնելու մեկնաբանությունների անկանխատեսելիությունը, դասական համակարգի նկատմամբ անբավարար վստահությունը, ֆինանսական միջոցառության ցածր մակարդակը, հարկային և մաքսային վարչարարության անբավարար որակը: Նշված արգելիչների վերացման ուղղությամբ կձեռնարկվեն անհրաժեշտ միջոցներ:

Գործարար միջավայրի բարելավման և ներդրումների ներգրավման նոյնանունային կառավարությունը կակտիվացնի Զարգացման հայկական գործակալության և Գործարարության աջակցության խորհրդի աշխատանքները և կբարձրացնի դրանց գոր-

ծունեության արդյունավետությունը՝ զուգահեռաբար բացահայտելով լիարժեք մրցակցային միջավայրի առաջնության խոչընդոտները և օրենքի անվերապահ կիրառման դժվարությունները:

4.3.3. Ֆինանսական միջնորդությունը

Ֆինանսական միջնորդությունը դեռևս փոքր է և լիարժեք չի իրականացնում աճող ներքին խնայողությունները ներդրումների փոխարկելու իր հիմնական առաքելությունը՝ չնայած սնեստական աճի նկատմամբ վերջին 3 տարվա բանկային համակարգի առաջանցիկ աճին (2006 թվականին բանկային համակարգի կողմից սնեստության վարկավորման ծավալը կազմել է համախառն ներքին արդյունքի նկատմամբ 9.8 տկոս՝ 2003 թվականի 6.6 տկոսի համեմատությամբ): Այդ առումով կառավարությունն աջակցելու է ֆինանսական համակարգի արագ ընդլայնմանն ուղղված Հայաստանի Հանրապետության կենսոճանկային բանկի ռազմավարությանը, այդ թվում՝ հիփոթեկային և սոլառողական վարկերի ավելացմանը, ֆինանսական ռեսուրսների մասշտաբային և բանկերի հուսալիության աստիճանի բարձրացմանը և տկոսադրույքների նվազեցմանը, համադասասխան համակարգերի (ավանդների երաշխավորման հիմնադրամ, վարկային բյուրոներ, հիփոթեկային համակարգեր և այլն) ընդլայնմանը և զարգացմանը, ինչպես նաև Հայաստանի ժողովրդի հեղինակավոր օտարերկրյա բանկերի հետագա ներգրավմանը:

Կառավարությունը կարևորում է նաև ոչ բանկային վարկային և առաջնության կազմակերպությունների աճի, ինչպես նաև արժեթղթերի ժողովրդային աշխուժացմանն ուղղված Հայաստանի Հանրապետության կենսոճանկային բանկի ֆադախականությունը՝ գիտակցելով այդ ոլորտների զարգացման կարևորությունը՝ ներդրումների ծավալի և բազմազանության աստիճանի համար:

Միաժամանակ կառավարությունը մտադիր է էականորեն ակտիվացնել փոքր և միջին ձեռնարկությունների հիմնադրամի աշխատանքները՝ փոքր և միջին գործարարների համար ֆինանսական ռեսուրսներն ավելի մասշտաբային դարձնելու համար:

Կառավարությունը, որդես ֆինանսական համակարգի ընդլայնման մեխանիզմով, կարևորում է նաև լիզինգային գործիքների ներդրման և կասարելագործման ֆադախականության մշակումը և իրականացումը:

Հայաստանի Հանրապետության կենսոճանկային բանկի գործառնությունները վերա-

նայելու և ֆինանսական վերահսկողության գործառնությունը Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկից առանձնացնելու նպատակով վերջինիս կառուցվածքային բարեփոխումների արդյունքում նախատեսվում է ստեղծել միասնական վերահսկողության անկախ մարմին, որը կիրականացնի ֆինանսական համակարգի մասնակիցների լիցենզավորում, վերահսկողություն և գործունեության կարգավորում: Միավորված կարգավորումը և վերահսկողությունը կոչված են ադահովելու երկրի ֆինանսական կայունությունը, ֆինանսական շուկայի մասնակիցների համար ազատ մրցակցային դայմաններ և դաշտայնելու ֆինանսական շուկայի հաճախորդների ակտեր:

Հակվի առնելով վերջին տարիների ընթացքում միջազգային հեղինակավոր ֆինանսական կառույցների մոտիվ Հայաստանի ֆինանսական շուկա՝ կառավարությունը տեսնում է Հայաստանը տարածաշրջանային ֆինանսական կենտրոն դարձնելու հեռանկարը:

Կառավարությունը կմեակի երկրում դարտադիր ադահովագրության և կորորտահիվ սղիալական դասալիանսավության համակարգերի ասիճանական ներդրման ծրագիր:

4.3.4. Բյուջեսային համակարգը

Միջնաժամկետ և տարեկան բյուջեսային ծրագրերը սերտրեն կեղկադվեն կառավարության երկարաժամկետ սղիալ-սնեստական զարգացման ծրագրերի, մասնավորադես, Ադատության հադթահարման ռազմավարական ծրագրի հես:

Կառավարությունը բյուջեսային փադափականության առավել կարտոր խնդիր է համարում դեսական եկամտների կանխատեսելիությունը, որի լուծումը հնարավորություն կսա ավելի լավ գնահատել բյուջեսային ծախտերի իրատեսական ծավալները:

2007-2012 թվականներին դեսական եկամտների հավաքագրման ասիճանի բարձրացումը կլինի հարկաբյուջեսային փադափականության գերակա ուղղություններից մեկը, ինչի շնորհիվ համախառն ներքին արդյունքի նկատմամբ հարկային եկամտների մակարդակը կավելանա տարեկան միջին հակվով 0.3-0.4 տկոսային կեսով՝ առանց հարկային դրոյփաչափերի ավելացման:

Կառավարությունը կարտորում է Հայաստանի Հանրապետության դեսական բյու-

ջեի ծախսերի ներքին ռեսուրսներով ադախովվածությունը՝ հնարավորինս նվազեցնելով ֆինանսավորման արսաֆին աղբյուրներից կախվածությունը: Պեսական ծախսերի ֆինանսավորումը փոխառու միջոցներով իրականացվելու է ներքին դարսֆի և բացառադես արսոնյալ դայմաններով ներգրավված արսաֆին վարկերի հաավիին: Յուրաբանչյուր սարվա դեսական բյուջեի դակասուրդի արդյունավես կառավարման շնորհիվ դեսական դարսֆը կդախդանվի սնեսուբյան զարգացման համար անվսանգ միջակայքում:

Պեսական ծախսերի կառավարման արդյունավեսությունը զնահասեղիս կառավարությունն առաջնորդվելու է հեսկյալ երեֆ սկզբունքով՝

- **Համընդհանուր հարկաբյուջեսային կարգադախություն.** բյուջեսային ռեսուրսների փաթեթը դեսֆ է լինի հսակ և համադարփակ ձևակերովված: Այն դեսֆ է ձևավորվի մինչև, ըս առանձին ուղղությունների, ծախսերի բաւոումը և հիմնավորված լինի միջնաժամկես մակրոսնեսասական կանխասեսուամներով: Ծախսերի բաւոումը հսակորեն դեսֆ է իրականացվի բյուջեսային ռեսուրսների շջանակներում, իսկ դրանց փասսացի կասարումը՝ սահմանված ծախսային զերակայություններին համադասասխան ընսրված ծրագրերի գծով նախասեսված բյուջեսային հասկացումների սահմանաբանակների շջանակներում.
- **Տեղաբաւոման արդյունավեսություն.** դեսական ծախսերը դեսֆ է համահունչ լինեն դեսական բադաբականության զերակայություններին: Պեսֆ է հնարավորություն ընձեռվի իրականացնելու միջոցների միջուրսային և ներուրսային վերաբաւոում՝ նվազ զերակայություններից դեղի առավել կարևորները և ցածր արդյունավեսություն ունեցող ծրագրերից դեղի բարձր արդյունավեսություն ունեցող ծրագրերը.
- **Տեխնիկական (արսադրական) արդյունավեսություն.** ճյուղային նախարարությունները (զերասեսչությունները) դեսֆ է ադախովեն արդյունավեսության առավելագույն հասանելի մակարդակ, որը դեսֆ է համարելի լինի մասնավոր հասվածի համադասասխան ցուցանիււների հես:

Պեսական ծախսերի կառավարման արդյունավեսությունը բարձրացնելու նդասակով շարունակվելու են ծրագրային բյուջեսավորման ներդրման ուղղությամբ իրականացվող բարեփոխումները, և ընդլայնվելու է դրանց ընդգրկվածությունը: Անհրաժես է զարգացնել համայնքների կարողությունները և ունակությունները բազմամյա կադիսալ ծրագրերի մշակման և իրականացման ուղղությամբ, բարելավել համայնք-

ների բյուջեսավորման գործընթացը՝ ներդնելով համայնքների ծրագրային բյուջեսավորման համակարգ:

Բյուջեսային համակարգի արդյունավետության բարձրացման առումով մեծ դեր է վերադասվելու ղեկավարի գնումների համակարգի և հասկադետ էլեկտրոնային գնումների համակարգի կիրառման ընդլայնմանը և գործընթացի թափանցիկության ադապտիվմանը, ինչպես նաև գանձադատական համակարգի հետագա կասարելագործմանը:

Կառավարությունը միջոցներ կձեռնարկի բյուջեսային գործընթացների թափանցիկության և Հայաստանի Հանրապետության ղեկավարի բյուջեի կասարման ընթացքի նկատմամբ վերահսկողության աստիճանն էլ ավելի բարձրացնելու ուղղությամբ: Հասուկ կարևորվում է բոլոր նախարարությունների և գերատեսչությունների դասախանասվության բարձրացումը:

4.3.5. Հարկային և մաքսային համակարգերը

Կառավարությունը կարևորում է հարկային և մաքսային օրենսդրության կասարելագործումը՝ հետագա փոփոխական աճի համար բարենդաս միջավայրի ադապտիվման նպատակով: Միաժամանակ հարկային և մաքսային վարչարարության արդյունավետության բարձրացումը դեռ է ադապտիվ հարկային և մաքսային օրենսդրության դադանջների համահավասար և անվերադաս կիրառումը:

Առաջիկա 5 տարվա հարկային համակարգի կասարելագործման հիմնական ուղղություններն են

- հարկային օրենսդրության դարգեցումը և դադանջների հսակեցումը՝ Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրության մեջ առկա անհսակությունները և երկիմաստությունները վերացնելու միջոցով,
- հարկման բազայի ընդլայնումը և հարկային բեռի հավասարադասի բախումը, ինչը կիրագործվի հսակադետ փոփոխական գործունեության սվերային և ոչ ֆորմալ մասի կրճատման միջոցով և նոր հարկային արճոնություններ չսահմանելով,
- հարկման մեխանիզմների կասարելագործումը՝ վերացնելով հարկումից խոսադետ օրենսդրական սողանգները, ինչպես նաև դարգեցնելով և հսակեցնելով իրավական նորմերը,

- գործունեության առանձին Տեսակների համար սահմանված հարկման այլընտրանքային համակարգերի փոխարինումը հարկման ընդհանուր համակարգով,
- արժույթայինների առավելագույն կրճատումը, առանձին ոլորտների, գործունեության առանձին Տեսակների, առանձին ձեռնարկությունների համար որևէ բնույթի հարկային արժույթայինների բացառումը,
- հարկային վարչարարության շարունակական բարելավումը:

Այդ նպատակով կառավարությունը 2008 թվականին Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի ֆինանսմանը կներկայացնի Հայաստանի Հանրապետության հարկային օրենսգիրքը:

Կառավարությունը նախատեսում է հասնել հարկային եկամուտների անհրաժեշտ մակարդակին՝ հասկապես հարկային վարչարարության արդյունավետության բարձրացման միջոցով: Այս ուղղությամբ կկարևորվեն Տեսակական գործունեության սվերային մասի կրճատման ուղղված միջոցառումները՝ դրանով իսկ ամբողջությամբ գործունեության համահավասար դասակարգում: Այն կիրականացվի սուբյեկտների գործընթացի արդյունավետության բարձրացման, ադորինի և սվերային Տեսակական գործունեության բացահայտման ուղղությամբ ձեռնարկվող միջոցառումների ուժեղացման և դասասխանակության խստացման մեխանիզմների հետևողական իրագործմամբ:

Կառավարությունը կարևորում է նաև հարկ վճարողների շահերի դաշտամուտությունը և նրանց սղասարկման որակի բարձրացումը, որով հարկման հարաբերություններում կընդլայնվեն ինֆնագնահատման համակարգի կիրառման մոնեթորինգները:

Կառավարությունը ծրագրում է ներդնել հաշվետվությունների ընդունման էլեկտրոնային համակարգը՝ հնարավորինս նվազեցնելով դաշտայնների և գործարարների ուղղակի շփումները:

Անհրաժեշտ աշխատանքներ կիրականացվեն հարկ վճարողներին հարկային գերավճարների, հասկապես, արժանանող ընկերություններին ավելացված արժեքի հարկի գումարների վերադարձման մեխանիզմի կասարելագործման ուղղությամբ:

Կառավարությունն արդիականացնելու է նաև մաքսային համակարգը՝ մաքսային օրենսդրության և մաքսային ընթացակարգերի դարձեցման, մաքսային օրենսդրության դասանջների կասարման նկատմամբ հսկողության, մաքսային համակարգում ինֆնահայտարարագրման մեխանիզմի կիրառման ընդլայնման և դրա հետ

կաղված միջոցառումների իրագործման, մասնասների կարողությունների զարգացման, ինչդեռ նաև մասնային հսկողության իրականացման միջոցների կասարելագործման ուղղությամբ:

Կառավարությունը բարելավելու է հարկային և մասնային մարմինների սեխնիկական աղահովվածության մակարդակը, ինչդեռ նաև այդ մարմինների միջև տեղեկատվության փոխանակման մեխանիզմները՝ ստեղծելով ճնշաստվարող սուբյեկտների նկատմամբ արդյունավետ հսկողության իրականացման գործունե տեղեկատվական համակարգ:

4.3.6. Հեղինակային և գույքային իրավունքներ

Կառավարությունը միջոցներ է ձեռնարկելու մտավոր սեփականության հուսալի և արդյունավետ դաճաճության համար: Այդ առումով նախատեսվում է կասարելագործել ոլորտի օրենսդրությունը:

Դա կնդաստի հնարավորին կարճ ժամկետում և համեմատաբար քիչ ծախսերով գյուտարարների և կազմակերպությունների համադասասխան իրավունքների գրանցմանը՝ աղահովելով դրանց դաճաճությունը:

Կառավարությունը նախատեսում է նաև ընդլայնել գյուտարարներին ցուցաբերվող աջակցությունը: Մասնավորադեռ, կիրականացվեն խորհրդատվական-ուսուցողական ծրագրեր՝ նոր սեխնոլոգիաների ստեղծումը և օգտագործումը խրախուսելու համար: Կարունակվեն գիտության և սեխնիկայի նվաճումներին վերաբերող տեղեկատվությունը գյուտարարների, փոքր և միջին ձեռնարկությունների և այլ ռահագրվող կազմակերպությունների համար մասշտելի դարձնելուն ուղղված աշխատանքները:

Հեղինակային իրավունքի ոլորտում դետական քաղաքականությունն ուղղվելու է ազգային մճակույթի և արվեստի զարգացման խթանմանը, որի համար կարունակվի հետևողական դայքարը բացահայտ խախտումների (դիրսություն) դեմ:

Կարևորելով հեղինակների կողմից ստեղծված իրենց իրավունքները կոլեկտիվ հիմունքներով կառավարող կազմակերպությունների դերը՝ օրենքով կհասկանցվեն դրանց գործունեության հիմնական սկզբունքները:

Որդեռ մտավոր սեփականության արդյունավետ դահողության կարևոր մեխանիզմ՝ նախատեսվում է մճակել և գործողության մեջ դնել մտավոր սեփականության զնահասման համակարգ:

Առաջիկա տարիներին անճարժ գույքի միասնական կադաստրի վարման համակարգի արդյունավետ կառավարման ադապտիվ մոդելի իրականացումը են անճարժ գույքի նկատմամբ իրավունքների և սահմանափակումների իրական ժամանակում գրանցման ավտոմատացված համակարգի ներդրման աշխատանքներ: Ներդրվելու է գրանցման ավտոմատացված համակարգը և ադապտիվելու են արժամատի օգտագործողների համար դրա հասանելիությունը և մասշտիվությունը:

Աշխատանքներ են սարվելու հողափոխադրության և հողային ռեսուրսների կառավարման արդյունավետ համակարգի ձևավորման, Հայաստանի Հանրապետության վարչապետի կողմից նոր բաժանման, ղեկավարական ֆունկցիոնալ վերաբաշխման կազմակերպման ուղղությամբ: Կլաստերացված ղեկավարական և համայնքային սեփականություն համարվող հողերի օտարման և օգտագործման սրամարման հրատարակային սակարկությունների մեխանիզմները: Աջակցություն կցուցաբերվի հողերի միավորման ծրագրերին և հողի ժողովրդական ձևավորմանը:

Բարձրացվելու է գեոդեզիայի և ֆուրեգադրության ոլորտի կառավարման արդյունավետությունը: Ընդունակվելու են ղեկավարական մասշտաբային շահագործման ֆունկցիոնալ (սեղագրական, կադաստրային) թվային ֆունկցիոնալ ստեղծմանը և թարմացմանն ուղղված աշխատանքները՝ հիմնված նորագույն՝ արբանյակային, օդային և վերգետնյա հանութային տեխնոլոգիաների վրա: Ընդունակվելու են արբանյակային տեխնոլոգիաների հիման վրա ղեկավարական գեոդեզիական լուծումային և բարձունքային ցանցի արդիականացման, աշխարհագրական անվանումների հաշվարկման և գրանցման ավտոմատացված համակարգի ներդրման աշխատանքները: Զգալի ուժադրության են արժանանալու թեմատիկ ֆուրեգադրության, ուսումնական և դասնական այլ ֆունկցիոնալ ստեղծման աշխատանքները:

Կառավարությունն աջակցելու է անճարժ գույքի ժողովրդական զարգացմանը: Այդ ժողովրդական համաչափ զարգացման համար կկարևորվեն անճարժ գույքի աճող դասակարգի և առաջարկի գնահատումը, դրանց առանձնահատկությունները: Գնահատվելու են նաև ժողովրդական բնագավառում առկա կարողությունները և մշակվելու է դրանց ընդլայնմանն ուղղված միջոցառումների ծրագիրը: Աշխատանքներ են սարվելու նաև ժողովրդական գույքի գրավի, ֆինանսական վարձակալության (լիզինգի) գրանցման մեխանիզմների դարձեցման ուղղությամբ:

Կառավարությունն առանձնահատուկ ուժադրություն կդարձնի սեփականության իրավունքի դաշտայնությունը:

4.3.7. Տնտեսության հիմնական ճյուղերը

4.3.7.1. Արդյունաբերությունը

Տնտեսության արդյունավետ ճյուղային կառուցվածքը երկարաժամկետ և հաստատուն տնտեսական աճի նախադրյալներից է: Այդ առումով կարևորվում են տնտեսական աճի կառուցվածքում արդյունաբերության տեսակարար կոչի մեծացումը և արդյունաբերական երկրի կարգավիճակի ձեռքբերման ուղղությամբ առաջընթացը: Այդ նդասակով կառավարությունն անհրաժեշտ է համարում արտահանման կողմնորոշում ունեցող արդյունաբերական ֆաղափականության իրականացումը: Կառավարությունը կնդասի արդյունաբերության նոր՝ տեխնոլոգիական առումով առաջատար բնագավառների զարգացմանը, բարենդաս տայմաններ կադահովի արդյունաբերության ոլորտում ներդրումների ներգրավման համար:

Կառավարությունը կարևորում է այն ճյուղերի և արտադրությունների զարգացումը, որոնց բնորոշ է մրցունակ, ավելացված արժեքի մեծ բաղադրատարր տարունակող և արտահանմանը միսված արդյունքների արտադրությունը: Ընդ որում, առաջնային է համարվելու ներքին ռեսուրսների վերամշակման հետ կադված մրցունակ արտադրություններին օժանդակությունը: Աժխասաններ են սարվելու գիտության և նորարարության արդյունքներն արդյունաբերության մեջ ներդնելու ուղղությամբ:

Հանրադեսությունում առկա տեխնոլոգիական հնարավորությունների և բնական տաժարների առավել նդասակային օգտագործման տեսանկյունից հասկադես կարևորվում է ֆիմիական և հանրադյունաբերական համալիրների համակարգային զարգացման ծրագրերի իրականացումը:

Արդյունաբերության բնագավառում առաջնահերթ գերակայությունը լեռնամետալուրգիայի զարգացումն է, որը, հանդիսանալով Հայասանի Հանրադեսության արդյունաբերության առաջավոր ճյուղերից մեկը, զգալիորեն կնդասի տնտեսության երկարաժամկետ զարգացմանը: Ոլորտն ունի զարգացման հսկայական ներուժ, որի օգտագործման համար անհրաժեշտ է բարելավել վարչարարական և օրենսդրական տայմանները՝ դրանք դարձնելով զարգացման համար առավել բարենդաս:

Ոլորտի կարգավորման և դրա թափանցիկության նդասակով կասարվել են զգալի աժխասաններ՝ ներառյալ հանքերի օգտագործման լիցենզավորման գործընթացների հսակեցումը և հրադարակայնության ադահովումը: Այդուհանդերձ, միջոցներ կձեռնարկվեն ոլորտին առնչվող դեսական մարմինների միջև համագործակ-

ցության արդյունավետության բարձրացման ու իրավասությունների հսակեցման համար, ինչը կնդասի ոլորտում հաշվետվության կասարելագործմանը և զարգացման առավել բարձր աստիճանի ադահովմանը:

Այդ առումով կարևորվում են՝

- օրենսդրական մի շարք հակասությունների վերացումը՝ ոլորտում ներդրումների ներգրավման առավել գրավիչ օրենսդրական դաճ ադահովելու համար,
- հանգարդյունահանման և վերամշակման արդյունավետության բարձրացման ու ծավալների ավելացմանն ուղղված հսակ միջոցառումների իրականացումը,
- երկրաբանական հեսախուզության ծավալների ավելացումը՝ ադահովելով նոր հանգավայրերի արդյունավետ շահագործումը,
- վերամշակման խորացումը՝ նդասակ ունենալով այն հասցնելու վերջնական արադրանգի թողարկման, ներճյուղային կողողերացիայի զարգացմանը նդասելը:

Նկասի ունենալով շեղեկասվական շեխնոլոգիաների զարգացման դերը ոչ միայն որդես առանճին ոլորտ, այլ և Հայասանի սնեսության ընդհանուր առաջընթացի, արադրողականության բարձրացման և համաշխարհային սնեսության մեջ մրցունակությունը դահողանելու գործոն՝ կառավարությունն ու ադրության կենսոնում կդահի շեղեկասվական շեխնոլոգիաների ոլորտի արադրանգի և ծառայությունների ներդրման, ինչդես նա երկում «էլեկտրոնային հասարակության» ճևավորման խնդիրները:

4.3.7.2. Գյուղասնեսությունը

Գյուղասնեսության ճյուղն առանգհային է երկրի սնեսության մեջ՝ ադահովելով համախառն ներքին արդյունգի շուրջ 18 տկոսը և սնեսության մեջ զբաղվածության 45 տկոսը:

Վերջին տարիներին այս ճյուղի տեսակարար կշիռը համախառն ներքին արդյունգում շարունակաբար նվազում է՝ հիմնականում դայմանավորված այլ ճյուղերի, մասնավորադես, շինարարության և առևտրի զարգացման առաջանգիլի տեղդերով, այսուհանդերճ ճյուղի տեսակարար կշիռը սնեսության մեջ կմնա զգալի՝ 2012 թվականին ադահովելով համախառն ներքին արդյունգի շուրջ 14 տկոսը:

Նկասի ունենալով ճյուղի առանճնահակությունները՝ կառավարությունը նասեստում է վարել հավասարակշռված հաղահականություն, մի կողմից՝ մասնա-

վոր և ղեկավարող ներդրումների զուգորդմամբ՝ նդաստելով ճյուղում աշխատանքի արատրողականության աճին, իսկ մյուս կողմից՝ ղեկավարող նդասակային աջակցություն ցուցաբերելով ոլորտի ատրամաբարտող փոբր ձեռնարկություններին:

Հեևողական աշխատանքներ կիրականացվեն գյողասնեստության վարկավորման բնագավառում առկա խոչընդոտների վերացման և փոխառու ֆինանսական միջոցների մասշեղիության ավելացման, բնակլիմայական ռիսկերից ղեսության և գյողասնեստական գործունեսություն իրականացնողների կողմից համաֆինանսավորման սկզբունքով կազմավորվող աղահովագրական համակարգի ներդրման նախաղրյալների սեսեծման ողղոթյամբ:

Կառավարությունը բողր հնարավոր միջոցներով կաջակցի և կնդասի սեղական գյողասնեստական աղրամբարտողների մրցունակության և հանրաղեսության ղարենային անվսանգության բարձրացմանը:

Կարևորելով գյողասնեստության ոլորտում նոր մեթողների և սեղնողղհաների կիրառումը՝ կառավարությունը հասուկ ուատրություն կղարձնի համաղասապխան ոռակյալ կաղրերի ղասրասման խնղրին:

Կառավարությունը կարունակի և ոռուակի առումով կընղայնի բնագավառի ֆինանսական աջակցոթյան՝ ներկայումս գործող նդասակային ծրագրերը՝ առաջնահերթությունը սաղով սնեսաղես առավել աղյունավես ծրագրերին և աղի սեղնողղհաների ներղմանը:

Կառավարությունը նախասեսում է զգալի ներղումներ կասարել ճյողի զարգացմանը նդասող ենթակառողցվածքներում՝ առաջնահերթ ուատրություն ղարձնելով ոռողման համակարգերի վերականգնմանը, աղիականացմանն ու ընղայնմանը, ինչղես նաս ոռողման համակարգերի մասնակցային կառավարման ամրաղնղմանը:

Նդասակ ունենաղով աղահովել գյողասնեստական աղրամքներ արատրող փոբր սնեստություններին ոռողման ջրի մասշեղիությունը՝ կառավարությունը տարունակելու է ոռողման համակարգերի սուբսիղավորումը՝ այն ղարձնելով ավելի հասցեական: Միաժամանակ, կառավարությունը նախասեսում է հեսգեսես բարձրացնել ոռողման ջրի ինքնածախսածածկման մակարղակը և կիրառել սուբսիղավորման այնղիսի եղանակներ, ոռոնք մասնակցային կառավարման ղայմաննեսում մեծ չափով կիրախոսեն ոռողման ջրի մասակարարման ու օգսագործման աղյունավեսոթյան բարձրացումը:

Կառավարությունը մսաղիր է մուակել և հասսասել գյողասնեստության ոլորտում փոբր և միջին արատրողներին ղեկավարող աջակցոթյան համաղիր ծրագիր, ողր

նդասակառուցված կլինի գյուղական բնակավայրերում կոռոդերացիայի ժամանակակից ձևերի զարգացմանը, մասնավոր հասվածի նախաձեռնողական կարողությունների ավելացմանը:

Կառավարությունը կրնալայնի ճյուղին ուղղվող ղեկավարական աջակցությունը՝ նախադասվությունը՝ սալով հասկաղես գյուղական աղխասության հաղթահարմանը նդասող ծրագրերին:

Կառավարության բաղաբականության կարևորագույն ուղղություններից է հանրաղեսության անսաղների դասողանության, դասողանության, վերարսողության և ոգսագործման բնագավառում ղեկական ծրագրերի կասարելագործումը:

4.3.8. Արսափն սնեսական բաղաբականությունը

Բարձր սնեսական աճը ենթադրում է արսահանման ծավալների ավելացում և մոտի դեղի արսափն ասկաներ: Արսահանման ծավալների ավելացումը կնդասի ոչ միայն սնեսական զարգացմանը և զբաղվածության աճին, այլև համաբարհային ինեսգրմանը, Հայասանի միջագային հեղինակության բարձրացմանն ու անրաղնդմանը, մակությանին և սեղնողղգիական զարգացմանը, ներին կարողությունների աճին:

Միայն ակիի արսափն սնեսական բաղաբականությունը կարող է թույլ սաղարղունավես ոգսագործել բաց սնեսության առավելությունները: Այսօր արսափն ասկաներ դուրս գալու համար գոյություն ունեն սեղեկասկական, ենթակառոցվածբային, կաղրային և այլ արգելիներ, որոնց հաղթահարման համար անհրաճեոս է ոգսագործել արսափն ասերի կարգավորման հնարավոր բղր միջոցները:

Կառավարության արսահանման խրաղխուսման բաղաբականությունը ենթադրում է՝

- ակիի արսափն սնեսական հարաբերությունների հասասում,
- արսահանման համար դարգեցված վարչարարական ընթացակարգերի ներղում,
- միջագային ասերային համաձայնագրերի արղունավես գործարղում,
- Հայասանի և հայկական աղրանիների ու աղրանիանասների հեղինակության բարձրացում,
- Ֆինանսական խոչընղոսների վերացում և արսահանման ֆինանսավորման, վարկավորման համաղասաղխան մեղխանիզմների կիրառում:

Արտաքին և արտադրական ֆադաբանության մյուս կարևորագույն ուղղությունը սննդային իրական հասվածում օտարերկրյա ուղղակի ներդրումների ներգրավումն է: Համաժխարհային ճանաչում ունեցող ընկերությունների կողմից Հայաստանում արտադրության կազմակերպումը, ադրանման արտադրումը և գովազդը նույնպես էականորեն կփոխեն համաժխարհային շուկայի մոտեցումը Հայաստանում արտադրող ադրանման նկատմամբ:

4.3.9. Սդառողների Կահերի դաԿժդանության համակարգը

Կառավարությունը 2008 թվականին կընդունի սդառողների Կահերի դաԿժդանության հայեցակարգը, որում կներկայացվեն հսակ մոտեցումներ սդառողների Կահերի դաԿժդանության, ադրանման, ծառայությունների և աժխասանմանի որակի նկատմամբ վերահսկողության ուղղությամբ: Հայեցակարգի ընդունումն ու դրա իրականացումը հնարավորություն կսան ադահովելու սդառողների Կահերի դաԿժդանությանն ուղղված հեկյալ հիմնական նդասակների իրագործումը՝

- սդառողների անվսանգության ադահովում,
- սդառողների սննդական և իրավական դաԿժդանության ադահովում,
- սդառողների Կահերի դաԿժդանության արդյունավե համակարգի կիրառմամբ՝ սեղական արտադրության մրցունակության բարձրացմանը նդասելը,
- դեկական վերահսկողության համակարգի կասարելագործում,
- սդառողների իրագելմամբ և սդառողների իրավունմների դաԿժդանությամբ զբաղվող կազմակերպությունների զարգացում,
- սեղեկասվական և կրթական համակարգի կասարելագործում:

4.3.10. Բնադահդանությունը

Ելնելով երկրի անվսանգության ու կայուն զարգացման Կահերից, ինչդես նակ առաջնորդվելով միջազգային ինսեգրման ու ներին բարեփոխումների ռազմավարությամբ՝ բնադահդանության ոլորում կառավարության կարևորագույն նդասակներն են՝

- Երջակա միջավայրի՝ մթնոլորտի, ջրերի, հողերի, ընդերքի, կենդանական և բուսական աշխարհի, այդ թվում՝ բնության հասուկ դասիդանվող սարածքների վրա վնասակար ներգործությունների նվազեցումը և կանխարգելումը,
- բնական դաշտերի դասիդանության, վերականգնման, վերահաստատության և արդյունավետ օգտագործման ապահովումը,
- ընդերքի դասիդանությունը, արդյունավետ օգտագործման ու վերահաստատության ապահովումը,
- Երջակա միջավայրի վիճակի և հիդրոդերևութաբանական վստահավոր երևույթների դիտարկումների, ուսումնասիրությունների, կանխատեսումների, դրանց ազդարարման և արձագանքման ժամանակակից համակարգի ստեղծումը,
- ասոմային էներգիայի անվտանգ օգտագործումը, բնագավառի համար բարձրակարգ մասնագետների դաստիարակման ապահովումը,
- Երջակա միջավայրի աղտոտման (ներառյալ ռադիոակտիվ աղտոտման) կանխարգելումը, վստահավոր փմիական ու ռադիոակտիվ նյութերի և թափոնների կառավարումը, բնական և մարդածին ազդեցությունների կանխատեսման համակարգի զարգացումը,
- բնադասիդանական կրթության, դաստիարակության և իրազեկման ամբողջական ու միասնական ազգային համակարգի ստեղծումը:

Առանձնահատուկ կարևորություն է սրվելու Սևանա լճի էկոլոգիական հավասարակշռության վերականգնման, Հայաստանի Հանրապետության ջրի և անտառի ազգային ծրագրերի ամբողջական իրականացման, անտառադասման և անտառավերականգնման ծավալների աճի ապահովման, անտառների աղտոտման հաստատման կանխման, անադասացման դեմ դայքարի, բնության հասուկ դասիդանվող սարածքների ղեկավարման, կենսաբանական և լանդշաֆտային բազմազանության դասիդանության, ավտոտրանսպորտից վնասակար նյութերի արտանետումների նվազեցման խնդիրներին:

Կբարելավվի բնական ռեսուրսների հասվառման համակարգը, կիրականացվեն դրանց օգտագործման արտոնագրման ու վճարովի սրամադրման, բնությանը դասճառված վնասի փոխհատուցման և դրանց հասցեական օգտագործման համակարգերի կասարելագործման, ինչդեռ նաև Երջակա միջավայրի մոնիթորինգի համակարգի բարելավմանն ուղղված ծրագրերի մշակումը, բնադասիդանական սե-

սակեցից նախընտրելի սեխնուղոգիաների և ծրագրերի ֆինանսավորման նորարարական, բնադաշտային ոլորտում կառավարման կասարելագործման նույնպես կով մասնավոր ու հանրային հասվածների համագործակցության մեխանիզմների զարգացման և ներդրման գործընթացները, կադրակազմակերպության բնադաշտային օրենսդրության դաշտային կասարման նկատմամբ վերահսկողության ուժեղացումը և միջազգային դայմանագրերով Հայաստանի ստանձնած դասավորությունների կասարումը:

4.3.11. Արտադրական ենթակառուցվածքները

4.3.11.1. Վառելիքային ենթակառուցվածքի համակարգը

Էներգետիկայի ոլորտում կառավարության ֆադաբակաբարությունը նույնպես կառուցվելու է էներգետիկ անվանագրության մակարդակի բարձրացմանը, ինչը ենթադրում է էներգետիկայի ներդրման ուղիների և էներգետիկ արտադրության ձևերի ընդլայնում, նոր, այդ թվում՝ միջուկային էներգետիկ հզորությունների ստեղծում, սեփական վերականգնվող էներգետիկայի առաջնահերթ իրացում, արտադրման կողմնորոշում ունեցող կայուն ու հուսալի էներգետիկայի կառուցում, սարածաբանականային էներգետիկայի ինտեգրում:

Էներգետիկայի բնագավառում իրականացվող ֆադաբակաբարության հիմնական նույնպես կառուցվելու է մեկը ժամանակակից էներգետիկ սարավորումների կիրառմամբ նվազագույն ծախսերով էներգետիկայի զարգացման խթանումն է՝ անվանագրության, էներգետիկայի հուսալիության և բնագավառի միջավայրի դաշտայինության ադաբակաբարության դաշտային կասարմամբ: Կառավարությունը կխթանի նաև Հայաստանում առկա հիդրոէներգետիկայի օգտագործման արդյունավետության բարձրացումը և էներգետիկայի այլընտրանքային աղբյուրների ստեղծմանն ուղղված գիտական և ինժեներատեխնիկական հետազոտությունների իրականացումը:

Հրասաղ լուծում դաշտային հարցերից են արտադրական հզորությունների սերնդափոխությունը և արդիականացումը, որոնց իրականացմանն են ուղղվելու օտարերկրյա դեղություններից և միջազգային ֆինանսական կազմակերպություններից ստացվող վարկային միջոցները: Այստեղ կառավարության ֆադաբակաբարությունն իրականացվելու է դեղության մասնակցության կրճատմամբ և մասնավոր ներդրումների ներգրավման սարբեր եղանակների կիրառմամբ:

Կառավարությունն առաջնահերթ լուծում դասանջող խնդիրներից է համարում նաև հանրադասությունում գազամասակարարման ցանցի ընդլայնումը, ինչդեպ նաև կենցաղային նոդասակներով օգսագործվող գազի սարքավորումների շահագործման անվասնագոյթյան ադահովումը:

Վառելիքաէներգետիկ համակարգի խնդիրներից կառավարությունը կարևորում է մասնավոր ներդրումների խթանումն այն բնագավառներում, որտեղ դրանք կարող են հանգեցնել էներգախնայողության և էներգասարդյունավետության բարձրացման՝ ջերմամասակարարման ոլորտում առավել արդյունավետ համակարգերի ներդրմամբ:

4.3.11.2. Ջրամասակարարումը և ջրահեռացումը

Ջրամասակարարման և ջրահեռացման բնագավառում կառավարությունն առանձնացնում է մասակարարվող ջրի որակի բարելավումը, կայուն ջրամասակարարումը, ջրի կորուստների կրճատումը, ինչդեպ նաև շուրջօրյա ջրամասակարարման աստիճանական ադահովումը:

Միջնաժամկետ հեռանկարում բնագավառը կմնա կառավարության ներդրումային գերակայությունների շրջանակում: Նախաստեպում է դետական ներդրումները հիմնականում ֆինանսավորել երկրորդ և բազմակողմ դոնորական աջակցության շրջանակներում երկրին սրամարվող արտոնյալ վարկերի և դրամաշնորհների հաշվին: Հասուկ կարևորվում են համակարգում առկա և նոր գործարկվող հզորությունների դասաշահ շահագործման ու դահողանման խնդիրները, որոնց լուծման համար Հայաստանի Հանրադետության դետական բյուջեի շրջանակներում կնախաստեպեն ուղղակի մասհանումներ:

Միաժամանակ, նկատի ունենալով բնագավառի դահանջների համետմաս դետական միջոցների սահմանափակությունը և նոդասակ ունենալով մոտ ադագայում ադահովել ոլորտի գրավչությունը մասնավոր ներդրողների համար, կառավարությունը շարունակելու և խորացնելու է բնագավառում իրականացվող կառավարման բարեփոխումները: Ջրային տեսության կառավարման բարեփոխումների խորացումը կառավարությունը տեսնում է համակարգի կառավարման ադատդետակա-նացման գործընթացների շարունակման և ընդլայնման միջոցով:

Խմելու և ոռոգման ջրի համակարգերի բարեփոխումների երկարաժամկետ ծրագրի իրականացումը նոդասակ է հետադողելու բարձրացնել այդ համակարգերի շահագործման հուսալիությունը, արդյունավետությունը և ոռոգման համակարգին սրամարվող դետական օժանդակության հասցետականությունը, ինչդեպ նաև կրճատ

սել ջրի կորուստներն ու բարելավել ջրամատակարարման և ջրահեռացման ծառայությունների որակը: Կարևորվում է նաև առանցքային հիդրոսեյսմոլոգիական կառուցվածքների դասաճ լիցենզիայի, նորոգման և ամրադնոցման աշխատանքների իրականացումը, որով կադրակազմի այդ կառուցվածքների անվտանգ ու անխափան օգտագործումը:

Կարևորելով Հայաստանի ամբողջ տարածքում անվտանգ խմելու ջրի մատակարարման հասանելիության ապահովումը՝ կառավարությունը կհաստատի գյուղական բնակավայրերի ջրամատակարարման ներդրումային ծրագիր, և ղեկավարում է ներդրումներն առաջնահերթ կողմնակցող ծրագրում նվազագույն խնդիրների լուծմանը:

4.3.11.3. Տրանսպորտը և կադր

Կառավարությունը տրանսպորտային համակարգի զարգացումը և արդյունավետության բարձրացումը դիտարկում է որդեա սնեստակալ աճի բարձր ցուցանիշի ապահովման նախադրյալներից մեկը:

Կառավարությունը նախատեսում է զգալի ներդրումներ կատարել հանրապետության ճանապարհային ցանցի բարելավման համար, քանի որ ներկայումս ավստրալիային տրանսպորտին բաժին է ընկնում բեռնափոխադրումների շուրջ 59 տոկոսը և ուղևորափոխադրումների շուրջ 90 տոկոսը: Առաջնահերթությունը կսրվի ճանապարհային ցանցի առավել ինտենսիվ հասվածներում իրականացվող աշխատանքների համար կատարվող ներդրումներին: Սոցիալական ծառայությունների հասանելիության և աշխատուժի արժույթի կառուցման ավելացման, ինչպես նաև սնեստակալ ու սոցիալական տարածքային անհամաչափությունները մեղմելու նպատակով նախատեսվում է էականորեն ավելացնել գյուղական համայնքներն ապաստարկող ճանապարհներին ուղղվող ղեկավարման ներդրումների ծավալները: Այնպես, որ մինչև 2012 թվականը բոլոր բնակավայրերը կունենան միջոցառման նպատակով ճանապարհային ցանցի արագացող մատակարարումը կանխելու և տրանսպորտային փոխադրումների ավելի անվտանգ, արագ և դյուրին իրականացումն ապահովելու նպատակով կառավարությունը մտադիր է ընդլայնել ավստրալիային ճանապարհների ընթացիկ ղեկավարմանն ու օգտագործմանն ուղղվող ղեկավարման միջոցների ծավալները, բարձրացնել դրանց ծախսման արդյունավետությունը:

Կառավարությունը կշարունակի հայկական երկաթուղու կառավարման մեխանիզմների կատարելագործումը՝ կառավարման ադապտացիայի և մրցակցու-

և մյուս բնակավայրերում առողջ, անվսանգ ու հարմար կենսամիջավայրերի ստեղծմանը: Այդ նպատակով կառավարությունը կշարունակի գործուն միջոցներ ձեռնարկել սարածական ղյանավորման, հասակագծման և նորմաշիվաստեխնիկական փաստաթղթերի լիարժեք բազաների ձևավորման ու վերահսկողության ուղղությամբ:

Կառավարության ուժադրության կենտրոնում կլինեն կառույցների սեյսմակայունության և հուսալիության ադահովման խնդիրները՝ սեյսմազինվածության բարձրացմանը նպաստակաուղղված ծրագրերի, ինչդեռ նաև վսանգավոր արսածին երկրաբանական դրոցեսների ու սեյսմածին երևույթների ազդեցության նվազեցման, այդ թվում՝ սողանֆային սարածֆներում անհրաժեք, հիմնականում կանխարգելիչ, ինժեներադաքսդանական միջոցառումների մշակման և իրականացման միջոցով:

Կշարունակվեն անօթևան ընսանիֆների բնակարանային խնդիրների լուծմանն ուղղված դեքսական աջակցության նպատակային ծրագրերը: Դրա հեք մեկքեղ միջոցներ կձեռնարկվեն սոցիալադեքս առավել անադահով ընսանիֆների բնակարանային դայմանների բարելավման, բազմաբնակարան շենքերի բնակարանային ֆոնդի դահդանման, շահագործման ու կառավարման, սոցիալական բնակֆոնդի ինսիքսոսի նեդրման, բազմաբնակարան շենքերի կառավարման համակարգերի զարգացման համար:

Քաղաֆաչինական ֆաղաֆականության կարևոր ուղղություններից մեկն է լինելու ճարարադեքսական և բնական ժառանգության ֆաղաֆաչինական վեքսկանգման խնդիրների լուծումը:

Շարունակական բնույթ կերի ֆաղաֆաչինության բնագավառում նեդրումային գրավչության և գործարար միջավայրի բարելավմանը նպատակաուղղված միջոցառումների իրականացումը՝ դահդանելով կադիքսալ շինարարության զարգացման առաջանցիկ շենդերը և խթանելով նեդրումային նախաձեռնությունները հասկադեքս թույլ զարգացած սարածֆներում:

4.4. Սոցիալական ոլորտ

4.4.1. Առողջադաշտությունը

Ոլորտում իրականացվող բարեփոխումներն ուղղված են լինելու առողջադաշտական ծառայությունների մասշտաբային ու որակի բարձրացմանը:

Կառավարությունը խրախուսելու է սարածաբանի համար հասուկ դահանջարկ ունեցող առողջադաշտական ուղղություններով Հայաստանը սարածաբանային առողջադաշտական կենտրոն դառնալուն նպաստող ֆայլերը:

Առողջադաշտության ոլորտի ֆինանսավորումը միջնաժամկետ հասվածում հանդիսանալու է կառավարության ծախսային ֆադաբականության առաջնային գերակայություններից մեկը: Առողջադաշտության գծով դեսական ծախսային մասհանումների ավելացումը լինելու է կառավարության օրակարգում, և ծրագրվում է 2012 թվականին ադաշտվել ոլորտում դեսական ծախսերի՝ համախառն ներքին արդյունքի նկասմամբ առնվազն 2.2 տկոս մակարդակ: Ներոլորտային մակարդակում առաջնայնությունը սրվելու է բուժօգնության առաջնային (ամբուլասոր-դոլիկլինիկական) օղակին՝ կարևորելով ընսանեկան բժեկության համակարգի զարգացումը: Միաժամանակ, հիվանդանոցային բուժօգնության մասշտաբային ու որակի բարձրացումը միջնաժամկետ հասվածում ևս դասվելու է առաջնահերթությունների շարքը: Հասկադես կարևորվում են մարզային հիվանդանոցային բուժօգնության հասսասությունների արդիականացումը և մասնագիտացված բժեկական կադերով ադաշտվումը:

Կառավարությունը հասուկ ուժադրություն է դարձնելու համակարգի կադիտակալիկների դաշտանմանն ու ոլորտում նոր հզորությունների գործարկմանը: Ծրագրվում է միջնաժամկետ հասվածում ոլորտին հասկացվող դեսական միջոցների 6-8 տկոսն ուղղել կադիտակալ բնույթի ծախսերին, ֆայլեր են ձեռնարկվելու կադիտակալ ծախսերի արդյունավետությունը բարձրացնելու և կադիտակալ ծախսերի ֆինանսավորման համադասասիսան մեխանիզմներ ներդնելու ուղղությամբ՝ հասվի առնելով առաջնային և հիվանդանոցային բուժօգնության կազմակերդչական առանձնահասկությունները:

Կառավարությունը հասուկ ուժադրություն է դարձնելու դեղերի բնագավառում

իրականացվող ֆաղափականության և բժշկական կրթական համակարգի բարեփոխումներին:

Ծրագրերի առումով կառավարությունը գերակա է համարում բնակչության հիգիենիկ և համաձայնակալի անվտանգության ապահովումը, մոր և մանկան առողջության դաստիարակումը, սոցիալական հասուկ նշանակություն ունեցող և սարսիռ-խիկ հիվանդությունների կանխարգելումը, դրանց վաղ հայտնաբերումն ու բուժման արդյունավետության բարձրացումը:

Կառավարությունը հասուկ կարևորում է բնակչության անառողջ և սոցիալա-դեպրեսիվ առավել խոցելի խմբերի համար բժշկական ծառայությունների մասշտիբ-ային բարձրացման խնդիրը՝ նրանց համար ապահովելով հիվանդությունների հիմ-նական խմբերի գծով կանխարգելիչ, ախտորոշիչ և բժշկական օգնության ծառա-յությունների հնարավորինս լայն շրջանակ:

4.4.2. Սոցիալական ապահովությունը և սոցիալական առողջապահությունը

Կառավարության ֆաղափականությունն այս ոլորտում նդասակառուցված է լի-նելու՝

- տղեսության կողմից բնակչության սոցիալադեպրեսիվ խոցելի խավերին՝ սոցիա-լական ծառայությունների սրամադրմանը, ֆինանսական աջակցության և սոցիալական ծառայությունների ծավալների մեծացմանը, մասշտիբ-ային, արդյունավետության և որակի հեռուդական բարելավմանը,
- կենսաթոշակային գործող համակարգի հեռազա կասարելագործմանը՝ այն ներդաշենակեցնելով սոցիալական դաշտանության մյուս ծրագրերի հեռ,
- աշխատանքի և սոցիալական դաշտանության համակարգի կայուն զար-գացման ռազմավարության մշակմանն ու դրա իրականացմանը՝ նդա-սակակեռ ունենալով նաև սոցիալական օրենսգրքի ընդունումը:

Միջնաժամկեռ հասվաժում այս ոլորտի ֆինանսավորումը լինելու է կառավարու-թյան ծախսային ֆաղափականության գերակայությունը: Կառավարությունը մատիոր է զգալիորեն ավելացնել ոլորտի համար նախատեալող ծախսերը, որոնց հիմնական մասը կազմելու են կենսաթոշակային աղաշովմանն ուղղվող միջոցները: Ջուզա-

հեռաբար կառավարությունը շարունակելու է աշխատանքները կուսակալային կենսաթոշակային համակարգի ներդրման ուղղությամբ:

Նախատեսվում է, որ 2007-2012 թվականներին համախմբված բյուջեից ոլորսին ուղղվող ծախսերը կավելանան 2.2 անգամ՝ 2012 թվականին կազմելով համախառն ներքին արդյունքի 6.2 տոկոսը: Կառավարությունը նախատեսում է ավելացվող միջոցների շուրջ 90 տոկոսն ուղղել կենսաթոշակների ավելացմանը, որի հետևանքով 2012 թվականին միջին կենսաթոշակը կկազմի աղհասության շեմի առնվազն 150 տոկոսը:

Հանրառդեսության սնտեսական մրցունակությունը չվսանգելու նպատակով կառավարությունը մտադիր է նախանշված միջոցների ավելացումն ադահովել Հայաստանի Հանրառդեսության դեսական բյուջեի և դարհադիր սոցիալական ադահովագրության բյուջեի համախմբված եկամուտների հաշվին՝ ձեռնդահ մնալով աշխատավարձի նկատմամբ հարկային բեռի ավելացումից, Հայաստանի Հանրառդեսության դեսական բյուջեի նպատակադրված դակասուրդի արջանակներում:

Կառավարությունը կշարունակի և կբարեփոխի ընհանրական նպատների հադահականությունը՝ զգալիորեն ավելացնելով ծրագրի հասցեականությունը: Այս ծրագրի շնորհիվ աղհասության մակարդակը 2012 թվականին կարող է նվազեցվել շուրջ 6 տոկոսային կեսով, իսկ գյուղական բնակավայրերում՝ շուրջ 12 տոկոսային կեսով:

Կառավարությունը ծրագրում է 2008 թվականից բարձրացնել երեխայի ծննդյան միանվազ՝ ներկայումս գործող նպատակի չափը և ներդնել երեխաների ծննդյան հաջողականությամբ դայմանավորված իրախուսման ամբողջական համակարգ:

Կառավարությունն իր գործունեության ընթացքում հասուկ ուշարության կենտրոնում է դահելու հասուկ դատեղանվածություն դահանջող խմբերի՝ հաշմանդամների, ծնողագուրկ երեխաների, բազմազավակ ընհանիքների, դատերազմի վեերանների ու ազատամարտիկների ընհանիքների, փախստականների և եղահանված անձանց սոցիալական դատեղանվածության խնդիրները:

4.4.3. Կրթությունը և գիտությունը

Պեսության, հասարակության և անհատի անվսանգության ադահովման և կայուն զարգացման, հայ ինքնության դահողանման դեսական հադահականության կարևոր երաշխիք է կրթության և գիտության ոլորտներում իրականացվող բարեփոխումների արդյունավեսության էական բարձրացումը:

Ուսումնառության սարհների ավելացումը լինելու է ոլորսում իրականացվող ֆադախականության կարևոր ցուցանիշներից մեկը և միջնաժամկետ հասվածում այն աղահովվելու է հիմնականում ավագ դպրոցում ընդգրկվածության ասիժանի բարձրացման հաավին: 2012 թ. ակնկալվում է կյանքի 6-21 սարեկան ժամանակահատվածում ուսումնառության սևողությունը հասցնել միջինը՝ 12.5 սարվա:

Կրթական ծառայությունների որակի բարձրացման առումով կարևորվելու է հանրակրթական դպրոցների ուսումնամեթոդական հենքի արդիականացումն ու դպրոցների շենքային դայմանների և ուսումնական գործընթացի աղահովման շեյանիկական մյուս դայմանների բարելավումը: Մասնավորաղես, կառավարությունը մսաղիր է մինչև 2012 թվականը վերանորոգել բոլոր հանրակրթական դպրոցները (ներառյալ դրանց դասաւ ջեռուցման հնարավորությունների աղահովումը)՝ միջնաժամկետ հասվածում կաղիսալ ծախսերին ողղելով ոլորսի ընդհանուր ողեսական ծախսերի 8-10 տկոսը:

Կրթական համակարգի արդյունավետության մեծացման, Հայասանում և զարգացած երկրերում կրթության որակի միջև առկա անհամաղասասխանության վերացման շեսակետից կառավարությունը կարևորում է մասնագիտական կրթության որակի զնահասման ազգային կենսրոնի ձևավորումը և համաղասասխան օրենսդրական փաթեթի մշակումը:

Կրթության նկասմամբ որակաղես նոր ողահանջների ձևավորումը թելաղում է զգաղորեն բարձրացնել մանկավարժական կաղերի վերաղասրասման մեխանիզմների արդյունավետությունը:

Արդիական հմսություններ ունեցող որակյալ կաղերի ողահանջարկը բավարարելու նղասակով կառավարությունը կաջակցի կրթական համակարգի և սնեստության իրական հասվածի միջև կաղի աղահովմանը:

Կարևորելով կրթության առանձնահասուկ կարիքներ ունեցող երեխաների ուսուցման և դասիարակության հարցերը, բնականոն զարգացման ու սղիաղական ինսեգրացիայի խնդիրները՝ կառավարությունն անհրաժեշտ դայմաններ կսեղծի նակ այդ երեխաների կրթության համար:

Նախաղորոցական կրթության զարգացումն ողղվելու է համակարգի արդիականացմանը և զարգացման նախաղրյալների սեղծմանը:

Մասնագիտական և լրացուցիչ կրթության ոլորսում կառավարությունը շարունակելու է եվրողական կրթական սարածփին ինսեգրման ֆադախականությունը՝ արմասական բարեփոխումներ իրականացնելով ինչղես համաղսարանական, այնղես

Էլ միջին մասնագիտական կրթության ոլորտում: Հայաստանի Հանրապետությունում գործող բարձրագույն ուսումնական հաստատությունները մինչև 2009-2010 թվականները կավարժեն կրեդիտային և գնահատման նոր համակարգին անցումը՝ արմատական փայլեք իրականացնելով համալսարանական կառավարման արդիականացման ուղղությամբ:

Կառավարությունը միջոցառումներ է իրականացնելու մասնագիտական կրթական համակարգում ծառայությունների մասշտիպային բարձրացման ուղղությամբ, մասնավորապես, ուսանողական նյութերի և վարկավորման մեխանիզմների ներդրման հաշվին:

Կրթության ոլորտի բարեփոխումներին համարժեք և համաչափ՝ կառավարությունը կադրակազմի որակական ծախսերի բարձրացման ավելացումը: 2012 թվականին կադրակազմի համախառն ներքին արդյունքի նկատմամբ առնվազն 3.5 տոկոս ցուցանիչ:

Գիտելիքի վրա հիմնված սնտեսությունը համարելով Հայաստանի կայուն զարգացման գրավական՝ կառավարությունը մեծադեպ խթանելու է գիտության ոլորտի բարեփոխումները՝ ստեղծելով գիտության հարցերով զբաղվող առանձին մարմին, նդասակ ունենալով արագացնել համակարգի ենթակառուցվածքների արդիականացումը, բարձրացնել կառավարման և գիտական աշխատանքների արդյունավետությունը:

Բարեփոխումների արդյունավետությունն ադահովելու համար հստակեցվելու են գիտության զարգացման մեջ Հայաստանի Հանրապետության գիտությունների ազգային ակադեմիայի տեղն ու դերը, գիտահետազոտական ինստիտուտների մրցունակության և արդյունավետության ադահովման մեխանիզմները, այդ ինստիտուտների հնարավորությունները համալսարանական գիտության հետ համադրման ուղիները:

Կառավարությունն առանձնահատուկ ուշադրություն կդարձնի հասարակական գիտությունների զարգացմանը՝ որդես հասարակական զարգացումների գիտական լուսնավորման և իրականացման անհետաձգելի հրամայական:

Կներդվեն գիտական ծրագրերի և կատարված աշխատանքների արդյունքների գնահատման ժամանակակից մեթոդներ՝ ինչդես գիտական աշխատանքների շնորհման, այնդես էլ բյուջեսային հասկացումների ծրագրավորման համար:

Կնշակվեն և կիրադրծվեն միջազգային կենտրոնների հետ համագործակցությանը և ինտերացմանը, հայագիտության արդի և հեռանկարային հիմնահարցերի լուծմանն ուղղված գիտական ծրագրեր, կսարվեն աշխատանքներ գիտական դորոցների ձևավորման ուղղությամբ:

4.4.4. ՄՇակույթը

Կառավարությունը մշակույթի ոլորտի զարգացման հիմնական գերակայություններն է համարում՝

- **մշակութային ժառանգության դահողանությունը.**
 դասմամշակութային անճարժ հուճարճանների ուսումնասիրությունը, դահողանությունը, ամրակայումը, նորոգումը, վերականգնումը, բարեկարգումը և օգսագործումը, մշակութային արժեքների դահողանության համալիր ծրագրի մշակումն ու իրականացումը, Հայասանի Հանրադեությունը սարածում և արճերկում գսնվող մշակութային արժեքների հաճվառման մեխանիզմների սեղծումը, մշակութային ժառանգության հանրահռչակումն ու հասարակության համար մասշեղիությունը,
- **ժամանակակից արվեստի և մշակութային ենթակառույցների զարգացումը և մշակութային գործընթացների խթանումը.**
 մշակութային և սեղծագործական գործունեության ազատության ադահովումը՝ դեքյուսային գործընթացների խրախուսման, թասերահամերգային կազմակերդությունների սեղծագործական գործունեության աջակցման, այդ թվում՝ մրցութային հիմունքներով սեղծագործական դասվերների իրականացման և դահիճների նյութասեխնիկական բազայի ադահովման միջոցով,
- **սեղեկասվական սեխնոլոգիաների կիրառումը մշակույթի ոլորտում.**
 սեղեկասվական-հաղորդակցական նոր սեխնոլոգիաների և էլեկտրոնային կառավարման համակարգերի ներդրումը մշակույթի բնագավառում, մշակութային արժեքների թվայնացման գործընթացի խթանումը,
- **մշակույթի ոլորտի կադրային քաղաքականությունը և մշակութային կրթությունը.**
 մշակույթի ոլորտի կադրերի դասրասման դեճդասվերի մեխանիզմի կասարեվագործումը, մասնագեճների կրթության ճարունակականության ադահովումը, կառավարիչների ինստիտուտի ճասվորումը,
- **մշակութային կադրերի զարգացումը Հայասանում և արճերկի հեճ.**
 միջմարգային մշակութային համագործակցության խթանումը, արճերկի հեճ մշակութային երկխոսության ընդլայնումը, Սփյուռքի ակիվ ներգրավումը Հայասանի մշակութային դասճ, արճերկում Հայասանի մշակույթի նդասակառուղված քարոզության ծրագրի մշակումը և իրագործումը:

Բարեփոխումների արդյունավետությունն աղահովելու համար կկատարվեն մասնավորապես զարգացման ուղղված օրենսդրական դաշը՝ հնարավորինս համադասասխանեցնելով եվրոպական չափանիշներին ու դասակարգումներին, կառուցվեն մասնավորապես կառույցների և հաստատությունների կառավարման կատարելագործումը, մասնավորապես ոլորտում կառավարման մարմինների լիազորությունների հսկայական մասնակցումը, սահմանափակումն ու կրկնվող գործառնությունների վերացումը:

Կառավարությունը բյուջեային ֆինանսավորման շրջանակներում կադրակազմի մասնակցի զարգացման համար հասկացվող բյուջեային միջոցների նդասակային և արդյունավետ օգտագործումը՝ ծրագրային ֆինանսավորման համակարգի կիրառմամբ:

4.4.5. Ֆիզիկական կուլտուրան և սպորտը

Կառավարությունը ֆիզիկական կուլտուրայի և սպորտի ոլորտում իրականացվող ֆադաֆականության նդասակներն է համարում բնակչության առողջության ամրադնդումը, անհասի ներդաշնակ զարգացման, աշխատանակության ու երկարակեցության աղահովմանն ուղղված դայմանների ստեղծումը, սարիֆային և սոցիալական սարբեր խմբերի անձանց համար ֆիզիկական դասիարակության անընդհասությունն ու ֆիզիկական կուլտուրայով և սպորտով զբաղվելու մասշեղությունը, հայրենիի դաշնությանը դասրաս երիասարողության ֆիզիկական դասրասվածության, ինշդես նան բարձրակարգ մարզիկների դասրասումը, օղիմղիական խաղերում, աշխարի ու Եվրոդայի առաջնություններում և այլ միջազգային մրցատարեզներում Հայասանի Հանրաղեսության հավաֆական թիմերի ու մարզիկների արդյունավետ մասնակցության աղահովումը:

Կառավարության ֆադաֆականությունն իրականացվելու է օղիմղիական հերթափոխի և բարձրակարգ մարզիկների դասրասման, բնակչության ֆիզիկական դասիարակության աղահովմանը Հայասանի Հանրաղեսությունում գործող մանկաղասանեկան մարզաղորոցներում աշխատող մարզիչ-մանկավարժների և դեկավար կազմի սոցիալական վիձակի բարեղավման, նրանց վերաղասրասման, ֆիզկուլտուրային-առողջարարական զանգվածային, հանրաղեսական և մարզային միջոցառումների անցկացման, հաշմանդամային սպորտին, մարզական հասարակական կազմակերղություններին դեսական աջակցության, մարզաղորոցներին, հանրակրթական դղորոցներին անհրաժեշտ մարզագղյոֆով աղահովման միջոցով:

4.4.6. Երիտասարդությունը

Այս ոլորտում կառավարության կողմից ֆայլեր կձեռնարկվեն ստեղծելու սոցիալ-սնտեսական, իրավական-ֆաղափական, հոգևոր-մշակութային, կազմակերպական ղայմաններ ու երաժիշխներ՝ երիտասարդների սոցիալական կայացման, նրանց ստեղծագործ ներուժն ի Եահ հասարակության լիարժեք օգտագործելու համար:

Երիտասարդական ղեսական ֆաղափականության նղասակներն են

- ուներնալ հոգեղես և ֆիզիկաղես առողղ երիտասարդղություն,
- ստեղծել հավասար մեկնարկաղին ղայմաններ րղոր երիտասարդների համար՝ մասնագղիական և հասարակական կյանք մեներղիս, նղաստեղ երիտասարդների մարղկաղին և ինսղիտղոնալ կարողղությունների զարգացմանն ու նրստոմանղ,
- րարձրացներ նրանղ մասնակղության ասղձանղ հասարակական և ֆաղափական զարգացղումներին,
- խրաղխուսեղ երիտասարդների մասնակղությունղ որոնումներ կաղացներղու գործղնրացներղին:

4.4.7. Սփյուռքը

Կառավարղությունն առաղնահերթ խնղիր է համարոմ Հաղասան-Սփյուռք փղխհարաբերղությունների համաղարփակ հաղեղակարղի մշակղումն ու իրականացղումղ, Սփյուռքի ներուժի համակղղմանի համաղխմրումղ, ողի ամրղղղական և արղյունավեղ իրականացման համար կստեղծղի Սփյուռքի հեղ կաղերի հարղերոմ զրաղղղղ առանձին մարմին:

Սփյուռքոմ հաղաղահղանղության խնղիրների լուծման նղասակղղ հասուկ նշանակղություն ունի Սփյուռքի ուսումնակրթական հասսասղությունների խնղիրների լուծմանղ կառավարղության հնարավղղինս լաղ մասնակղությունղ:

- Սփյուռքի հաղկական նղրոնների համար ուսումնական ծրագրերի և ձեռնարկների մշակղումղ, նասագրերի աղաղողղումղ,
- Հաղասանոմ սփյուռքահաղ ուսուղղղների վերաղասրասումղ,
- հանրաղին հեղուսաստեղության ծրագրերի արբանղակաղին հեղարձակման ընղղաղնումղ, աղղ ծրագրերի որակի ու րղվանղակղության րարեղավումղ:

Սփյուռքը համարելով Հայաստանի համար համաախարհային ինտեգրման հուսալի և արդյունավետ կամուրջ՝ կստեղծվեն կայուն և արդյունավետ մեխանիզմներ՝ հայրենիքի ներքին կյանքին Սփյուռքի կարող ուժերի ներգրավման և նրանց աջակցությամբ միջազգային կառույցների հետ ներդրելու կառույցների աշխատանքի բարելավման համար: Այդ նպատակով անհրաժեշտ է ստեղծել Սփյուռքի գիտական, կրթական, սննդային, մշակութային և այլ ոլորտներում առկա ներուժի հաշվառման մեխանիզմներ և սլյաքների միասնական բազա:

Հայաստան-Սփյուռք համաժողովների, համահայկական այլ միջոցառումների արդյունավետության բարձրացման նպատակով դրանց միջև ընկած ժամանակահատվածում կձևավորվեն հանձնախմբեր՝ առաջնահերթությունների հսկակցման և դրանց լուծման հայեցակարգային մոտեցումների մշակման համար:

Կմշակվի և կներդրվի օտարերկրյա ղեկավարներում բնակվող մեր հայրենակիցների հայրենադարձությունը խթանող համակարգ, որը հնարավորություն կընձեռնի այդ անձանց էլեկտրոնային կառույցի հաղորդակցությունը անմիջականորեն կառավել Հայաստանի ղեկավարման կառավարման համադասախմբի մարմինների հետ: Այդ համակարգի մշակման և կիրառման նպատակով կձևավորվի վերադարձի գործընթացներին առնչվող ղեկավարման մարմինների ներկայացուցիչներից կազմված կառույց, որի գործունեության արդյունքում՝

- կիրականացվեն բարեփոխումներ օտարերկրյա ֆաղափացիների մոտիքի, Հայաստանում նրանց կացության կարգավիճակների սրամադրման ու հաշվառման գործընթացներում, ինչպես նաև կմշակվեն և կներդրվեն Հայաստանում նրանց աշխատանքային գործունեությունը կանոնակարգող կառուցակարգեր,
- կառավարության ուժադրության կենտրոնում կլինեն սահմանային հսկողության համակարգի կասարելագործմանն ուղղված հարցերը, կսրվեն օրենսդրական լուծումներ Հայաստանի Հանրապետության ֆաղափացիների՝ Հայաստան ելքի և մոտիքի ընթացքում ծագող հարաբերությունների կարգավորման նպատակով,
- գործնական ֆայլեր կիրականացվեն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությամբ ամրագրված երկֆաղափացիության ինստիտուտի ներդրմանն ուղղությամբ:

Այդ նպատակով կառավարությունը կնախաձեռնի հայրենադարձությանը նպաստող օրենսդրության մշակում, կգործադրվի Սփյուռքից Հայաստան ներգաղթի համալիր ծրագիր:

4.5. Պաշտպանությունը, հասարակական կարգը և անվտանգությունը

Կառավարության առաջնահերթ ուժադրության կենտրոնում կլինեն երկրի դաշտայնության հետ կապված խնդիրները՝ երկրի դաշտայնությունակության հետագա ամրապնդումը, բանակի մարտունակության բարձրացումը և հայրենասիրական ոգու դրսևականմանն ուղղված քաղաքականության իրականացումը:

Պաշտպանության բնագավառում կմշակվի և կիրառարակվի «Ռազմական դոկտրին» նդասակ ունենալով սահմանել մեկ միասնական ռազմավարական ուղղություն, որը հիմք կհանդիսանա սահմանելու ազգային դաշտայնական կառույցի կառուցվածքը, ենթակառուցվածքները և կառավարումը՝ դաշտայնական, արսակարգ իրավիճակների և խաղաղ ժամանակ: Ռազմական դոկտրինի մշակմանը զուգընթաց Հայաստանի Հանրադետության Ազգային ժողով կներկայացվի մի շարք օրենսդրական նախաձեռնությունների փաթեթ, մասնավորադետ, «Պաշտպանության մասին», «Ձինադարտության մասին», «Ձորահավաքային նախադարտության և զորահավաքի մասին» Հայաստանի Հանրադետության օրենքներում լրացումներ և փոփոխություններ կասարելու մասին: Կառավարությունը հանդես կգա օրենսդրական նախաձեռնությամբ, որով կմեծացնի ժողովրդավարական և քաղաքական վերահսկողությունը զինված ուժերի նկատմամբ:

Կառավարությունը կբարունակի առանձնահասուկ ուժադրություն դրսևորել ազասամարտիկների, նրանց ընսանիիների, ինչդետ նաև զինվորական թոշակառուների կենսական հարցերի նկատմամբ, գործուն միջոցառումներ կիրականացնի Հայաստանի Հանրադետության զինված ուժերի դորնետիոնալ կազմի սոցիալական խնդիրների լուծման համար:

Ազգային անվտանգության և հասարակական կարգի դրսևականության մարմինների գործունեության հիմնական նդասակներն են՝

- անձի կյանքի և առողջության, իրավունքների, ազասությունների ու օրինական շահերի դաշտայնությունը հանցավոր և հակաիրավական այլ ոսնձգություններից,
- ազգային անվտանգության և դետական դրսևականության ադրահովումը,
- սահմանադրական կարգի ադրահովումը,
- դետական սահմանների դրսևականությունը,

- Հայաստանի Հանրապետության սարածֆում օտարերկրյա հասուկ ծառայությունների գործունեության կանխումը,
- հասարակության և դեռության շահերի դաշտանությունը,
- հանցագործությունների կանխարգելմանը, հասարակական կարգի ու անվանգության աղահովմանն ուղղված միջոցառումների աղյունավետության բարձրացումը,
- կիբերանվանգության էադետ մեծացումը,
- արսակարգ իրավիճակների և դաշտրազմի հետևանքներից բնակչության դաշտանության կազմակերդումն ու իրականացումը:

Կառավարությունը կավարսի ճանադարհային ոսիկանության համակարգի բարեփոխումները:

4.6. Արսափն ֆադաֆականությունը

Կառավարությունը, Հայաստանի Հանրապետության Նախագահի հետ համատեղ, կիրականացնի Հայաստանի Հանրապետության արսափն ֆադաֆականությունը՝ Հայաստանի Հանրապետության ազգային անվանգության ռազմավարության հիմնադրույթների համաձայն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԱՇԽԱՏԱԿԱԶՄԻ
ՂԵԿԱՎԱՐ-ՆԱԽԱՐԱՐ

Մ. ԹՈՓՈՒԶՅԱՆ

ՔՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՀ ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՄԵՐԺ ՍԱՐԳՍՅԱՆԻ
ԵԼՈՒՅԹԸ ՀՀ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎՈՒՄ 3

ՀՀ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՈՐՈՇՈՒՄԸ ՀՀ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ
ԾՐԱԳՐԻ ՄԱՍԻՆ.....14

ՀՀ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

1. ՆԱԽԱՔԱՆ.....16

2. ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ
ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ.....17

3. ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅՈՒՆԻՑ
ԱԿՏԿԱԼՎՈՂ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԸ.....20

4. ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ
ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՈՒՂՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ.....21

4.1. Աղփասության էական կրճատումը և
անհավասարության նվազեցումը.....21

4.2. Կառավարման համակարգի բարեփոխումները և
կոռուկցիայի դեմ ղայֆարը.....22

4.2.1. Արդյունավետ ղեսական կառավարումը.....22

4.2.2. Տարածֆային կառավարումը և
սեղական ինֆնակառավարումը.....24

4.2.3. Կոռուկցիայի դեմ ղայֆարը.....25

4.3.	Տնտեսական ոլորտը.....	27
4.3.1.	Տնտեսական զարգացումը.....	27
4.3.2.	Գործարար և ներդրումային միջավայրը.....	29
4.3.3.	Ֆինանսական միջնորդությունը.....	31
4.3.4.	Բյուջեային համակարգը.....	32
4.3.5.	Հարկային և մաքսային համակարգերը.....	34
4.3.6.	Հեղինակային և գույքային իրավունքները.....	36
4.3.7.	Տնտեսության հիմնական ճյուղերը.....	38
4.3.7.1.	Արդյունաբերությունը.....	38
4.3.7.2.	Գյուղատնտեսությունը.....	39
4.3.8.	Արտաքին տնտեսական փոխհարաբերությունը.....	41
4.3.9.	Մոլառողների շահերի դաշտանության համակարգը.....	42
4.3.10.	Բնադաշտանությունը.....	42
4.3.11.	Արտադրական ենթակառուցվածքները.....	44
4.3.11.1.	Վառելիքաէներգետիկ համակարգը.....	44
4.3.11.2.	Ջրամատակարարումը և ջրահեռացումը.....	45
4.3.11.3.	Տրանսպորտը և կառուցվածքը.....	46
4.3.12.	Քաղաքացիությունը.....	47
4.4.	Սոցիալական ոլորտը.....	49
4.4.1.	Առողջադաշտանությունը.....	49
4.4.2.	Սոցիալական ապահովությունը և սոցիալական ապահովագրությունը.....	50
4.4.3.	Կրթությունը և գիտությունը.....	51
4.4.4.	Մշակույթը.....	54
4.4.5.	Ֆիզիկական կուլտուրան և սպորտը.....	55
4.4.6.	Երիտասարդությունը.....	56
4.4.7.	Սիյուտիզմը.....	56
4.4.8.	Միգրացիան.....	58
4.5.	Պաշտպանությունը, հասարակական կարգը և անվտանգությունը.....	59
4.6.	Արտաքին փոխհարաբերությունը.....	60

ՀՀ կառավարության
Տեղեկատվության և հասարակայնության հեռ
կադերի վարչություն

Տնտեսական բարեփոխումների
վերլուծական-տեղեկատվական կենտրոն

Ջնավորումը՝ Միֆայել Միրիջանյանի

Տղագրված է «ԳԱՄՊԻՆՏ» տղագրասանը

Օգտագործվել են «Ամենադրսի» և «Ֆոսլորի» լուսանկարները

Տղաֆանակը՝ 700